

UNIwersytet MIKOŁAJA KOPERNIKA

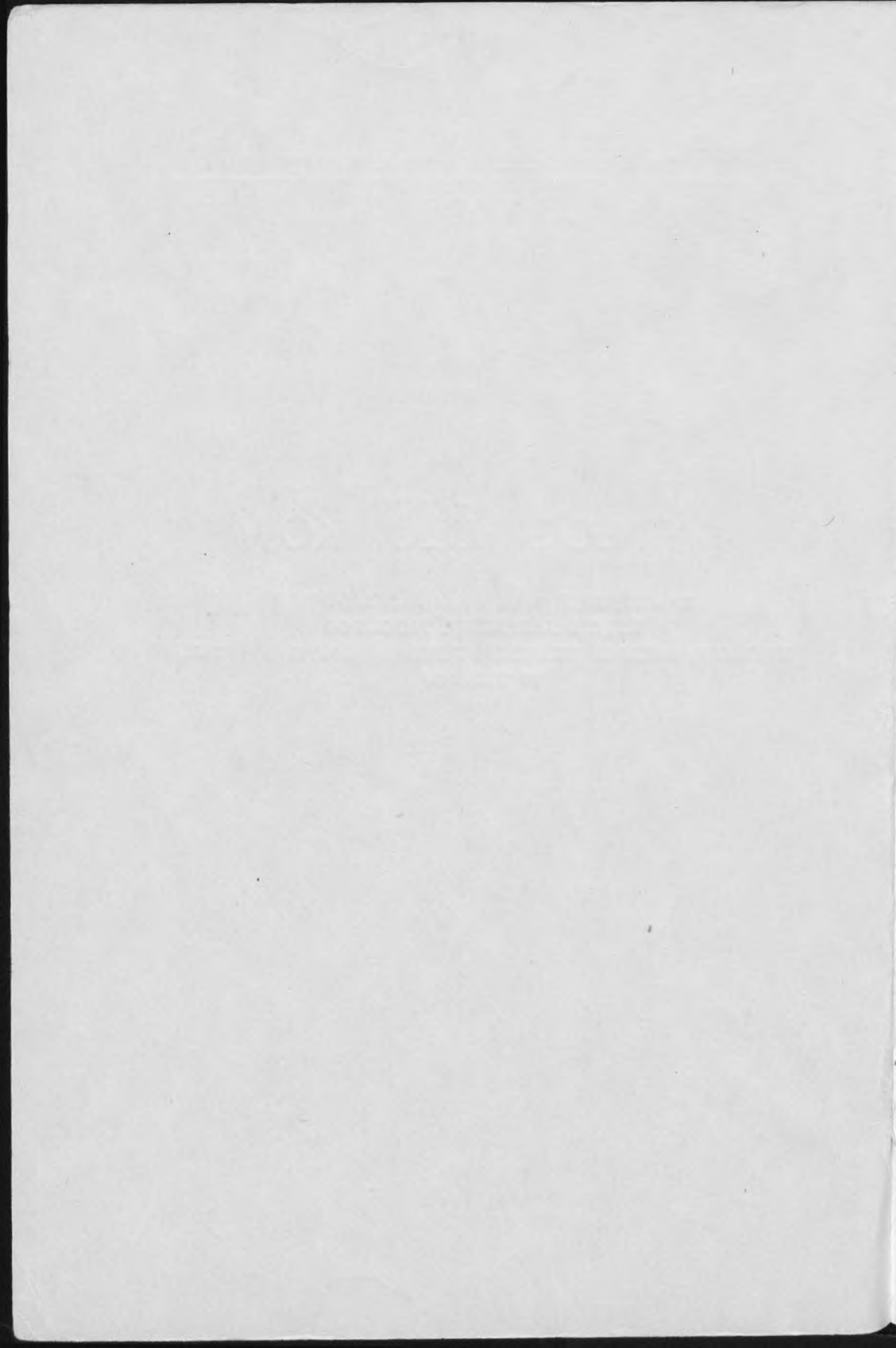
ROZPRAWY

JANUSZ TONDEL

KATALOG POLONIKÓW

KAMMERBIBLIOTHEK I NOVA BIBLIOTHECA
KSIĘCIA ALBRECHTA PRUSKIEGO
ZACHOWANYCH W ZBIORACH BIBLIOTEKI UNIwersYTECKIEJ
W TORUNIU

TORUŃ 1991

UNIwersytet MIKOŁAJA KOPERNIKA

ROZPRAWY

JANUSZ TONDEL

KATALOG POLONIKÓW

KAMMERBIBLIOTHEK I NOVA BIBLIOTHECA
KSIĘCIA ALBRECHTA PRUSKIEGO
ZACHOWANYCH W ZBIORACH BIBLIOTEKI UNIwersYTECKIEJ
W TORUNIU

TORUŃ 1991

Recenzenci

Zoja Jaroszewicz, Krystyna Podlaszewska

ISBN 83-231-0208-2

Redaktor

Danuta Murawska

Korektor

Iwona Wakarecy-Kozioł

ZP UMK, zam. 77/91, ark. wyd. 2,5, nakł. 300+65 egz., cena zł 4500,—

647763

W. W. 2/31

SPIS TREŚCI

Wstęp	I
Literatura	VII
Skróty	X
Spis alfabetyczny druków	1
Indeks drukarzy	45
Skorowidz proveniencji	48

Содержание

Итого стр.

I 20

II 15

III 10

IV 5

V 10

VI 15

VII 10

VIII 10

IX 10

X 10

Итого стр.

Итого стр.

Содержание

1977

№ 1

W S T Ę P

Z osobą księcia Albrechta, pierwszego świeckiego władcy Prus Książęcych, wiąże się geneza trzech księgozbiorów: prywatnego, nazywanego Kammerbibliothek, księżnicy o charakterze publicznym określanej Nova Bibliotheca, istniejącej od 1529 r., i librarii uniwersyteckiej, założonej, jak się przypuszcza, równocześnie z Albertyną (1544).

Księgozbiory te od dość dawna, za wyjątkiem niewielkiej biblioteki akademickiej, budziły zainteresowanie badaczy. Z piśmiennictwa im poświęconego na plan pierwszy wybijają się prace P. G. Thielen¹ i E. Kuhnerta². Publikacje te nie wyczerpują jednak bogatej problematyki, jaką implikują oba księgozbiory. Dotyczy to zwłaszcza artykułów Thielen. Ich autor rozważania na temat Kammerbibliothek oparł tylko na inwentarzu tego księgozbioru, i to niekompletnym. Z porównania bowiem inwentarza księgozbioru prywatnego księcia Albrechta z 1568 r., przechowywanego w Deutsches Zentrales Archiv, Dienststelle Merseburg, którego nie znał Thielen, z opublikowanym przez niego inwentarzem Kammerbibliothek z 1576 r. wynika, iż ten ostatni rejestr nie jest, jak sądził niemiecki badacz, wykazem wszystkich książek zgroma-

¹ P. G. T h i e l e n , Ein Katalog der Kammerbibliothek Herzog Albrechts von Preussen aus dem Jahre 1576, I., "Jahrbuch der Albertus Universität zu Königsberg", 1954, nr 4, s. 202-226; t e g o ż , Ein Katalog der Kammerbibliothek Herzog Albrechts von Preussen aus dem Jahre 1576, II., Jahrb. d. Alb.-Univ. z. Kbg., 1955, nr 5, s. 242-252.

² E. K u h n e r t , Geschichte der Staats- und Universitätsbibliothek zu Königsberg, Leipzig 1926, s. 14-68.

dzonych przez Albrechta i jego syna do roku 1576, lecz odpisem mniej więcej połowy inwentarza z 1568 r. Zbiory omawianej biblioteki liczyły więc nie – jak szacuje Thielen – ok. 500 woluminów, lecz prawie dwa razy więcej, ok. 1 tys.³ Wagę konkluzji niemieckiego badacza obniża także fakt, iż formułował je bez znajomości tak ważnego źródła do dziejów Kammerbibliothek, jakim są zachowane książki.

Obama typami źródeł posłużył się Kuhnert pisząc dzieje Biblioteki Państwowej i Uniwersyteckiej w Królewcu, której zrab tworzył drugi z omawianych księgozbiorów – Nova Bibliotheca. Książka Kuhnerta, obejmująca dzieje biblioteki do 1810 r., interesującej nas odcinek jej historii przedstawia – oo jest zrozumiałe – dość ogólnie, a także jednostronnie, akcentując przede wszystkim sprawy związane z liczbowym rozrostem księgozbioru, składającego się pod koniec życia jego założyciela z ok. 3 tys. tomów.

Zsane nowego spojrzenia na obie biblioteki dają zachowane ich fragmenty w zasobie starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Trafiły one do niej po II wojnie światowej, w pierwszych latach budowania księgozbioru uniwersyteckiego⁴. Przywieziono je z kilku miejscowości dawnych Prus Wschodnich, gdzie w ostatnich latach wojny ulokowano najcenniejsze fragmenty Biblioteki Państwowej i Uniwersyteckiej w Królewcu⁵.

Wśród ksiązek tej proveniencji zdecydowanie dominuje piśmiennictwo obce. Zachowało się także 131 poloników w 139 egzemplarzach – zarówno w wąskim sensie tego terminu, jak i w jego szerszym znaczeniu. Wśród poloników tej ostatniej kategorii, nazywanych także ubocznymi, których jest najwięcej, nie znalazły się jednak w niniejszym wykazie, oo trzeba podkreślić – wbrew dość powszechnej praktyce – druki z Wrocławia, w stosunku do których zastosowano te same kryteria selekcji, oo do druków obcych. Umieszono natomiast pozycje, opatrując je dwiema gwiazdkami,

³ Deutsches Zentralarchiv, Dienststelle Merseburg, Haus Archiv Rep. 42 I K. Nr 1-2 (cyt. dalej – DZA Mers.), Verzeichniss über die Verlassenschaften des Herzogs Albrecht von Preussen und seiner Gemahlin Anna geb. Herzogin in Braunschweig – Lüneburg, 1568, s. 41-107.

⁴ Zob. J. T o n d e l , Das Schicksal der Königsberger Schlossbibliothek, "Preussenland", t. 25, 1987, nr 2/3, s. 45.

⁵ M. K o m o r o w s k i , Das Schicksal der Staats- und Universitätsbibliothek Königsberg, "Bibliothek. Forschung und Praxis" 1980, nr 4, s. 145.

co do których nie istnieje całkowita pewność, iż w zbiorach Kammerbibliothek bądź "Nowej biblioteki" znajdowały się przed rokiem 1568.

Druki dotyczące Polski stanowią bardzo ważny materiał źródłowy do dalszych studiów nad obu księgozbiorami, cyrkulacją książki, recepcją książki polskiej w Prusach, a także nad innymi problemami związanymi z historią książki w Polsce w XVI w. Dlatego w pełni uzasadniona jest publikacja ich katalogu⁶.

Podstawowym jego zrębem jest spis druków w układzie alfabetycznym. Opis każdego druku składa się z następujących części: nazwiska i imienia autora, tytułu okrojonego do niezbędnych elementów umożliwiających identyfikację druku, miejsca wydania, nazwiska impresora, roku wydania i formatu. Każda pozycja zaopatrzona jest w cytate bibliograficzną - o ile udało się ją ustalić - w której na pierwszym miejscu wymienione są, w związku z charakterem wydawnictwa, dane z "Bibliografii polskiej" Estreicharów. Jeżeli opis bibliograficzny druku nie sugeruje jednoznacznie jego związków z Polską, wykazano je pod hasłem "Polonicum". Odnotowano także cechy indywidualne egzemplarza każdego druku, a więc dane o jego proveniencji i oprawie; najczęściej są to informacje dotyczące klocek, w których większość druków się znajduje. Podano więc znaki własnościowe wskazujące na Kammerbibliothek (KB) i Neva Bibliotheca (NB). Zarejestrowano także wcześniejszych właścicieli. Pominięto natomiast późniejsze znaki własnościowe, tj. pieczętki z napisem: "Bibliotheca Regiomontana" i pieczętki z inicjałami: "F/ridericus/ W/ilhelmus/ R/ex/", występujące wymiennie na wszystkich egzemplarzach, niekiedy razem, oraz sygnatury Biblioteki Państwowej i Uniwersyteckiej w Królewcu.

Elementami, które posłużyły do identyfikacji książek z Kammerbibliothek, są odciski na oprawach inicjały odnoszące

⁶ Potrzebę edycji tego rodzaju źródeł podkreślają m.in.: B. B i e ń k o w s k a , W sprawie edycji źródeł do historii książki polskiej, "Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi", pod red. B. B i e ń k o w s k i e j , 1985, nr 7, s. 5-9; t e j z e , Kilka uwag i propozycji w sprawie badań księgozbiorów historycznych, "Studia o Książce" 1986, nr 16, s. 3-17; K. M a l e o z y ń s k a , Źródła do dziejów książki i bibliotek okresu renesansu, "Studia o Książce" 1986, nr 16, s. 19-32; por. także K. M i g o ń , Uwagi o rozwoju i perspektywach historiografii książki, "Studia o Książce" 1975, nr 5, s. 32-33.

się do Albrechta, rękopiśmienne dedykacje autorskie dla pierwszego księcia pruskiego i jego syna, ale przede wszystkim sygnatury. Pod cyfrą rzymską *[I]* umieszczono sygnaturę figurującą na wyklejce górnej okładki w jej lewym górnym rogu. Oznaczenie to otrzymały książki z Kammerbibliothek w 1568 r., na co jednoznacznie wskazuje porównanie zachowanych książek z odpowiednimi zapisami we wspomnianym inwentarzu sporządzonym tuż po śmierci księcia Albrechta. Na przykład druk odnotowany pod nr. 5 niniejszego katalogu z zapiską: I C.40, w inwentarzu⁷ pod tą samą sygnaturą występuje jako: "N Amsdorfii uf Osiandri bekendtmuss". Rzymską cyfrą *[II]* oznaczono sygnatury naniesione tuż obok wyżej omówionej, w postaci liczby zawsze przekreślonej dwiema albo trzema poziomymi kreskami. Niewykluczone, że w ten sposób były sygnowane książki podczas inwentaryzacji Kammerbibliothek przeprowadzonej w 1583 r.⁸ Na zdecydowanej większości książek z omawianego księgozbioru widnieje jeszcze jedna sygnatura, *[III]*, umieszczona również na wyklejce górnej okładki, lecz zawsze w jej dolnym zewnętrzny rogu. Składa się z dwóch liter: C./ammer/ B./ibliothek/ i numerus currens. Naniesiona ona została, jak pisze Kuhnert⁹, przypuszczalnie w pierwszej połowie XVIII w. przez Johanna Behma, administrującego biblioteką zamkową w latach 1728-1753. Na kilku książkach znajdują się sygnatury, których pochodzenie nie jest w pełni jasne, umieszczono je pod rzymską *[IV]*.

Na egzemplarze z Nova Bibliotheca wskazują ekslibrisy naklejane na książki najprawdopodobniej od pierwszych lat sprawowania funkcji kierownika biblioteki przez Heinricha Zella (1557-1564), który zainicjował gruntowne porządki w księgozbiore; ich klasyfikacja oparta została na ustaleniach A. Wardy¹⁰. Ekslibrisy występują jednak tylko na części książek, jeszcze mniej

⁷ DZA Mers., Verzeichniss über die Verlassenschaften des Herzogs Albrecht..., s. 92; P. G. Th i e l e n, Ein Katalog..., I., s. 212.

⁸ P. T s c h a o k e r t, Urkundenbuch zur Reformationsgeschichte des Herzogthums Preussen, Bd 1, Leipzig 1890, s. 232, przyp. 1.

⁹ E. K u h n e r t, pr. cyt., s. 179.

¹⁰ A. W a r d a, Die Exlibris des Herzog Albrecht von Preussen, *[in:]* Königsberger Beiträge, Königsberg 1929, s. 349-354.

jest woluminów z wytłoczonym herbem księcia Albrechta, pełniącym funkcję superekslibrisu. W tej sytuacji pierwszoplanową rolę w identyfikacji książek odgrywają sygnatury. Literą [A] oznaczyliśmy "sztuczną sygnaturę", naniesioną przypuszczalnie ręką Kuhnerta na podstawie będących w jego dyspozycji woluminów najstarszego katalogu Nova Bibliotheca sporządzonego w latach 1540-1548 przez jej pierwszego bibliotekarza, Felixa Königa Polyphema¹¹. Katalog ten, z którego do naszych czasów przechowały się 4 woluminy (z jedenastu), jest świadectwem wysokiego kunsztu bibliotekarskiego ioh autora. W zapisie poszczególnych druków wymienione jest nazwisko autora, dokładny tytuł, miejsce druku, często nazwisko typografa oraz rok wydania. Każda pozycja oznaczona jest również sygnaturą. Niestety, nie zostały one przeniesione przez Polyphema na książki, za wyjątkiem rękopisów i inkunabułów¹². Ten istotny mankament, dotkliwy zwłaszcza obecnie w badaniach proveniencyjnych, starał się naprawić - jak wspomniano - prawdopodobnie Kuhnert, przygotowujący sobie zapewne w ten sposób grunt pod dalsze, niestety nie zrealizowane, studia nad biblioteką zamkową.

Literą [B] oznaczono sygnatury naniesione ręką Zella, autora drugiego chronologicznie katalogu Nova Bibliotheca po wspomnianych "Indicoes" Polyphema. Figurują one zawsze na górnym marginesie karty tytułowej.

Oprócz tych dwóch sygnatur, wskazujących niezawodnie na książki pochodzące z biblioteki zamkowej z czasów księcia Albrechta, mając na uwadze badania nad późniejszymi losami księgozbioru zamkowego, odnotowano także sygnatury [C] położone na książkach na bocznym obojęciu i w dolnym zewnętrznym rogu tylnej okładki¹³ ręką Mich. Sorinius, bibliotekarza w latach 1567-1585. Warto dodać, iż jest to ostatnia sygnatura, jaką otrzymały książki biblioteki zamkowej przed jej połączeniem na początku XIX w. z biblioteką uniwersytecką.

¹¹ J. T o n d e l, Rękopiśmienne katalogi królewieckiej biblioteki zamkowej z lat 1540-1548 autorstwa Feliksa Königa Polyphema. Ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, [w:] Studia o bibliotekach i zbiorach polskich, t. 1 (w druku).

¹² E. K u h n e r t, Heinrich Zell, [in:] Beiträge zum Bibliotheks und Buchwesen P. Schwenke gewidmet, Berlin 1913, s. 139.

¹³ T e n z e, Geschichte..., s. 81.

Każdy druk, jak już wspomniano, zaopatrzony został w krótki opis oprawy, składający się w pierwszej kolejności z informacji o materiale, z którego zostały sporządzone okładki, ich pokryciu oraz dekoracji - w przypadku opraw skórzanych, mających zdecydowaną przewagę, wymienione są narzędzia introligatorskie, jakimi były wykonane, i technika tłoczenia. Zawsze są podane informacje o zapięciu bloku książki. Charakterystykę oprawy uzupełniają: nazwisko introligatora, o ile jest znane, i rok wykonania oprawy, jeśli został na niej wytłoczony.

Ostatnim elementem opisu każdej pozycji jest aktualna sygnatura, pod jaką jest ona przechowywana w zbiorach starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu.

Rejestr 131 poloników uzupełniają dwa indeksy, wykaz drukarzy według kolejności alfabetycznej miejscowości w obrębie Polski z lennem Pruskim, Niemiec i Szwajcarii oraz skorowidz proveniencji.

L I T E R A T U R A

- Boh. - M. Bohonos, Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVI, Wrocław 1965.
- BPW - Katalog starych druków Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy, cz. II, Polonica XVI wieku, oprac. A. Kawecka - Gryozowa przy współudziale J. Adamczyk, Warszawa 1957.
- CK - J. Cybertowicz, H. Kowalewicz, Katalog druków polskich XVI wieku Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 1963.
- DRK - L. Dobrzyńska - Rybicka, A. Kochlerówna, Katalog druków polskich XVI w. znajdujących się w Bibliotece Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu, Poznań 1929.
- E. - K. Estreicher, Bibliografia polska, ser. III, t. 12-34, Kraków 1891-1951.
- FG - L. Formanowicz, Katalog druków polskich XVI wieku Biblioteki Kapitulnej w Gnieźnie, Poznań 1930.
- Fligge - J. R. Fligge, Herzog Albrecht von Preussen und der Osianismus 1522-1568, Bonn 1972 (dys.).
- Geisenhof - G. Geisenhof, Bibliotheca Bugenhaniana. Bibliographie der Druckschriften des D. Joh. Bugenhagen, Nieuwkoop 1963 (repr. ed. Leipzig 1908).

- Göllner - C. G ö l l n e r , Turcoica. Die europäischen Türkendrucke des XVI. Jahrhunderts, Bd 1, Buğuresti-Berlin 1961.
- Haebler - K. H a e b l e r , Rollen- und Plattenstempel des XVI. Jhrhdts., Bd 1, Leipzig 1928 (Sammlung Bibliothekswissenschaftl. Arbeiten H. 41).
- Hor. - A. K a w e o k a - G r y o z o w a , K. P i e - k a r s k i , Katalog Biblioteki Horynieckiej XX. Ponińskich, cz. 1, Inkunabuły i polonica XVI wieku, Warszawa 1936.
- Hubatsch I - W. H u b a t s c h , Königsberger Frühdrucke in Westdeutschen und Ausländischen Bibliotheken, [in:] Acta Prussica. Abhandlungen zur Geschichte Ost- und Westpreussens. Fritz Gause zum 75. Geburtstag, Würzburg 1968 (Beihefte zum Jahrbuch der Albertus-Universität zu Königsberg, Königsberg Pr. 1929).
- Hubatsch II - W. H u b a t s c h , Königsberger Frühdrucke in Bibliotheken des Ostens, "Preussenland" 1971, nr 9, s. 1-12.
- IA - Index Aureliensis. Catalogus librorum sedecimo saeculo impressorum, t. 1-7, Geneva 1965-1982.
- Jarz.-Jur. - L. J a r z ę b o w s k i , F. J u r e w i o z , Polonika nie umieszozone w "Bibliografii polskiej" Estreicherów. Starodruki, wiek XVI. Ze zbiorów Biblioteki Głównej UMK w Toruniu, Zesz. Nauk. UMK, Nauka o Książce 2, Toruń 1964, s. 83-142.
- Kooh - F. K o o h , Joachim Mörlin als samländischer Bischof vom Jahre 1567 bis 1571, "Altpreussische Monatsschrift" 1907, nr 44, s. 297-301 (6 Tl. Mörlin als theologischer Schriftsteller).
- Köhler - W. K ö h l e r , Bibliographia Brenziana, Nieuwkoop 1963 (repr. ed. Berlin 1904).
- Kuhnert - E. K u h n e r t , Die Staats- und Universitätsbibliothek zu Königsberg, Leipzig 1926.
- Meckelburg - A. M e c k e l b u r g , Geschichte der Buchdruckereien in Königsberg, Königsberg 1840.
- Mejer - W. M e j e r , Der Buchdrucker Hans Luft zu Wittenberg, 2. Aufl., Leipzig 1923.

- Modrz. - A. F r y o z M o d r z e w s k i , Bibliografia, Wrocław 1962.
- Pisanski - G. C h r. P i s a n s k i , Entwurf einer preussischen Literaturgeschichte in vier Büchern, Königsberg 1866 (Publicationen und Republicationen der Königsberger Literarischen Freunde 1).
- PK - K. P i e k a r s k i , Katalog Biblioteki Kórnickiej, t. 1, Polonica XVI w., Kraków 1929.
- Preger - W. P r e g e r , Matthias Flacius Illyricus und seine Zeit, Bd 2, Erlangen 1861.
- Przyw.Sam. - M. P r z y w e c k a - S a m e c k a , Drukarstwo muzyczne w Polsce do końca XVIII wieku, Kraków 1969.
- Schade - H. v. S c h a d e , Peter Braubaoh in Frankfurt (1540-1567). Ein Verzeichnis, "Archiv für Geschichte des Buchwesens" 1980, nr 21, s. 850-963.
- Seebass - G. S e e b a s s , Bibliographia Osiandrica. Bibliographie der gedruckten Schriften Andreas Osianders d. A. (1496-1552), Nieuwkoop 1971.
- Shipman - J. C. S h i p m a n , Johannes Petreius, Nuremberg Publisher of Scientific Works, 1524-1550. With Short-Title List of his Imprints, [in:] Homage to a Book Man. Essays on Manuscripts Books and Printing Written for Hans P. Kraus on his 60-th Birthday, Berlin 1967.
- Tschackert - P. T s c h a c k e r t , Urkundenbuch zur Reformationsgeschichte des Herzogthums Preussen, Bd 1-3, Leipzig 1890 (Publicationen aus den k. Preussischen Staatsarchiven, Bd 43-45).

S K R Ó T Y

b.m.dr.r.	- bez miejsca, drukarza, roku
brąz.	- brązowa
cyzel.	- cyzelowany
ded.	- dedykacja
dziedz.	- dziedzicze
ed.	- edycja
egz.	- egzemplarz
eksl.	- ekslibris
frg.	- fragment
g.okł.	- górna okładzina
k.	- karta
KB	- Kammerbibliothek
k. tyt.	- karta tytułowa
nb.	- nota bene
NB	- Nova Bibliotheca
nieczyt.	- nieczytelny
obo.	- obojęcie
okł.	- okładzina
opr.	- oprawa
perg.	- pergamin
plak.	- plakieta, -y
poz.	- pozycja
prow.	- proveniencja
r.	- (karta) recto
rad.	- radełko
rkps	- rękopiśmienny

- sk. - skóra
- strych. - stryohulec
- sygn. /I/ - /Kammerbibliothek/ sygnatura umieszczona na
wykl. g. okł., u jej góry, z 1568 r.
- sygn. /II/ - /Kammerbibliothek/ sygnatura umieszczona obok
sygn. /I/, zawsze przekreślona dwiema lub trze-
ma poziomymi kreskami z 1583 r. (?)
- sygn. /III/ - /Kammerbibliothek/ sygnatura umieszczona na
wykl. g. okł., w jej d. lewym rogu, 1 poł.
XVIII w.
- sygn. /IV/ - /Kammerbibliothek/ sygnatura figurująca na wykl.
g. okł. bądź k. ochronnej o niejasnym pochodze-
niu
- sygn. /A/ - /Nova Bibliotheca/ "sztuczna sygnatura" utworzo-
na przez Kuhnerta na podstawie "Katalogu" Felixa
Königa Polyphema
- sygn. /B/ - /Nova Bibliotheca/ sygnatura zapisana ręką
Heinricha Zella (1557-1563) na górnym margine-
sie k. tyt.
- sygn. /C/ - /Nova Bibliotheca/ sygnatura umieszczona przez
Mich. Scriniusa (1567-1587) w dolnym rogu d.
okł. i na bocznym obo. bloku książki
- śl. - ślepy
- średn. - średnica
- tekt. - tektura
- tłocz. - tłoczenie
- v. - (karta) verso
- w. - wiek
- war. - wariant
- współoz. - współczesny
- wykl. - wyklejka
- zap. - zapiska
- złoc. - złocony
- zob. - zobacz

1	1	1
2	2	2
3	3	3
4	4	4
5	5	5
6	6	6
7	7	7
8	8	8
9	9	9
10	10	10
11	11	11
12	12	12
13	13	13
14	14	14
15	15	15
16	16	16
17	17	17
18	18	18
19	19	19
20	20	20
21	21	21
22	22	22
23	23	23
24	24	24
25	25	25
26	26	26
27	27	27
28	28	28
29	29	29
30	30	30
31	31	31
32	32	32
33	33	33
34	34	34
35	35	35
36	36	36
37	37	37
38	38	38
39	39	39
40	40	40
41	41	41
42	42	42
43	43	43
44	44	44
45	45	45
46	46	46
47	47	47
48	48	48
49	49	49
50	50	50
51	51	51
52	52	52
53	53	53
54	54	54
55	55	55
56	56	56
57	57	57
58	58	58
59	59	59
60	60	60
61	61	61
62	62	62
63	63	63
64	64	64
65	65	65
66	66	66
67	67	67
68	68	68
69	69	69
70	70	70
71	71	71
72	72	72
73	73	73
74	74	74
75	75	75
76	76	76
77	77	77
78	78	78
79	79	79
80	80	80
81	81	81
82	82	82
83	83	83
84	84	84
85	85	85
86	86	86
87	87	87
88	88	88
89	89	89
90	90	90
91	91	91
92	92	92
93	93	93
94	94	94
95	95	95
96	96	96
97	97	97
98	98	98
99	99	99
100	100	100

S P I S A L F A B E T Y C Z N Y D R U K Ó W

ALBERTUS, dux in Prussia

1. Bekentnus einer Christliohen person.... Królewiec (H. Lufft), 1552. 4°.

Fligge 859-860, 4o; IA 123.506; Seebass 91.1.

Prow.: KB - sygn. [IV] @ 5, Silberbibliothek^m 28 - zapis napisany ołówkiem prawdopodobnie pod koniec XIX w.

Opr.: deska, sk. biała, tłoki, rad. z głowami czterech reformatorów w medalionach z napisami: MARTI LVTHE, PHILIP MELAN, IOANNES HVS 1415; ERASMVS ROTRODA... - Kuhnert 276; Haebler 14, 24; resztki dwóch klamer, Kaspar Angler.

Rps 90/II: pozycja ta mieści się w tomie zawierającym jeszcze jeden druk modlitwy ks. Albrechta i kilka innych modlitw, w tym spisanych jego ręką.

^m Nie jest to oczywiście wolumin z tzw. srebrnej biblioteki księcia Albrechta pruskiego, na co wskazuje oprawa skórzana, a nie srebrna. Zaliczony został do srebrnej kolekcji prawdopodobnie dlatego, iż był przechowywany razem z książkami oprawionymi w srebro.

To samo dotyczy poz. 3.

2. Der 71. Psalm in ein Gebet gestellet vonn einer hohen Person des Ampts halben... (Królewiec, Joh. Daubmann, 1557. 4°).

Fligge 862, 8. Przedruk F. Spitta, Die Bekenntnisschriften des Herzogs Albrecht von Preussen. "Archiv für Reformations-

geschichte" 1908/1909, nr 6, 140-146.

Prow. i opr. jak w poz. 1.

Rps 90

3. Feuerzeug Christlicher Andacht. Nürnberg, J. Gutknecht, 1536. 8°.

I. Gundermann, Das Feuerzeug Christlicher Andacht, eine Gebetsammlung Herzog Albrechts von Preussen. "Zeitschrift für Kirchengeschichte" 1966, 97-100.

n.b. druk na pergaminie; na k. ochronnej, stronie v., sąsiadującej z k. tyt., malowany ręcznie herb księżnej Doroty, pierwszej żony księcia Albrechta Pruskiego; marginesy 44 stron ozdobione są iluminacjami o motywach roślinnych i zwierzęcych odznaczających się wysokimi walorami artystycznymi; niewykluczone, iż wykonane zostały w warsztacie Mikołaja Głockendona.

Prow.: KB - sygn. [IV] D 10, Silberbil. 27 - zob. poz. 1.

Opr.: deska, aksamit czarny, srebrne ornamenty, ślady po dwóch klamrach, współcz.

Ob. 6.II.4489.

ALBERUS Erasmus

4. Widder das Lesterbuch des hochfliehenden Osiandri... (Hamburg). Joachim Löw d.A., 1551, 4°.

IA 102.191.

Polonicum: Andreas Osiander od roku 1549 do śmierci (1552 r.) był profesorem teologii w królewieckiej Albertynie.

Prow. i opr. jak w poz. 117.

Pol. 6.II.966

AMSDORF Nicolaus von

5. Auff Osianders Bekentnis ein Unterricht und Zeugnis... Magdeburg, Chr. Rödinger, 1552. 4°.

Fligge 884, 68; IA 105.026.

Prow.: KB - sygn. [I] C.40, [II] 583, [III] C.B.162.

Opr.: deska, sk. ciemnobrąz., tłoki, rad. 1) ze scenami z Biblii z Mojżeszem z tablicami praw, Ukrzyżowanym Chrystusem, Bogiem Ojcem trzymającym w ręku kulę z krzyżem

i miedzianym węzłem na palu - Kuhnert 274, 2) z 4 głowami (Lutra, Melanochtona, Husa i Erazma z Rotterdamu?) w małych medalionach - zob. Kuhnert 276; plak. na g. okł. (75 x 40 mm) przedstawia Chrystusa Zmartwychwstałego stojącego na sarkofagu - Kuhnert 286; na dolnej zaś okł. (80 x 35 mm) Dawida grającego na harfie - Kuhnert 282; Haebler 16, 30; tłocz. złoc. i śl., resztki dwóch klamer, K. Angler.

Pol. 6.II.630.

ANDREAE Jakob

6. Refutatio pia et perspicua criminationum, calumniarum et mendaciorum, quibus Stanislaus Hosius non solum. Prolegomena Ioannis Brentii verum etiam universam vere pia doctrinam contaminare conatus est. Autore... Una cum praefatione Ioan.

Brentii. Frankfurt a.M., P. Braubach, 1560. 2°.

E. XII, 146; Boh. 47; IA 105.233; Schade 268.

Prow.: KB - sygn. /I/ C.25; /II/ 568.

Opr.: tekt., sk. o kolorze wiśniowym, strych., tłoki, rad. z 4 postaciami z Biblii, oznaczonymi następującymi podpisami: DE FRVCT || VENTRIS; APARVIT || BENIGNIT; PRICIPA || EIVS SVRS; PVER NATV || S EST NO, plak. (71 x 51 mm) na g. okł. ze Zmartwychwstałym Chrystusem z napisem w owalu MIHI SVNT POTESTAS DATA IN COELO ET IN TERRA, na dolnej okł. herb (91 x 58 mm) z inicjałami na wstążce: VDMIAE; tłocz. złoc., obc. złoc. i oyzel., frg. dwóch wiązań z tasiemką, współcz.

Pol. 6.II.257

APHTONIUS Sophista

7. ²⁸⁸ Aphtonii libellus progymnasmatum, id est praeparantium exercitationum, in sermonem Latinum conversus, Graeco scripto et exemplis compluribus additis a... Leipzig, E. Voegelin, 1567. 8°.

IA 106.368

Polonicum: ded. dla Albrechta Fryderyka, księcia pruskiego.

Prow.: KB - zob. wyżej "Polonicum"

Opr. tekt., sk. ciemnobrąz., tłoki, plak. (125 x 70 mm) przedstawiająca pośrodku scenę Ukrzyżowania Chrystusa z napisem w owalu: ECCE AGNVS DEI QVI TOLLIT PECCATA MVNDI IPSE VVLNERATVS EST PROPTER INIQVITA [tes], w rogach zaś ewangelistów z podpisami: MATHAEVS, MARCVS, LVCAS, JOANNES, obo. złoc. i oyzel., ślady po dwóch wiązaniach, współoz.

nb. po 7 kart ochronnych z przodu i tyłu bloku książki.
Ob. 6.II.357

APOLOGIA

8. Apologia Andreae Osiandri ... contra libellum scelerati cuiusdam et Zvingliani nebulonis... (b.m.dr.) 1544. 4°.

Prow.: NB - eksl. II,2, sygn. /A/ 7.III 88; /B/ CC 31.

Opr.: deska, sk. brąz., zniszczona sk. na grzbiecie, tłoki, rad. 1) z półpostaciami trzech kobiet opatrzonych podpisami: LUCRETIA, IVSTITIA (jest to błędne oznaczenie, ponieważ na radełku widnieje sylwetka przeglądatającej się w lusterku Prudencji) i IVSTITIA (właściwy podpis odnoszący się do kobiety trzymającej w ręku miecz) - Kuhnert 271-272; Haebler 13,2; 2) z puttami i herbem saskim oraz inicjałami "HH" wskazującymi na wcześniejszego właściciela rad. - Kuhnert 273; Haebler 13,2; tłocz. śl. resztki dwóch klamer, K. Angler.

Pol. 6.II.649

1. Jeden z ekslibrisów (typ II, 4) Nova Bibliotheca z kłooka zawierającego druk Blankenberga (Von der Menschwerdung... Król., J. Daubmann, 1554) i kilkanaście innych pozycji związanych z nauką Osiandra

BLANCKENBERG Albert

9. Von der Menschwerdung, Leiden, Sterben und Aufferstehung Jesu Christi ... Wahrhaftige Zeugnis... Królewiec, John. Daubmann, 1554. 4°.

IA 119.759 (podaje ed. z 1555 r.).

Prow.: NB - eksl. II, 4, sygn. [C] I 42.

Opr.: deska, sk. biała, stryoh., tłoki, rad. z 4 portretami z podpisami: MARTINVS, PHILIP. MEL, ERAS. ROTERO, H. HANS F (elektor saski Johann Friedrich) - Kuhnert 276; Haebler 13, 11; tłocz. śl., dwie klamry. K. Angler.

Pol. 6.II.746

BOCER Johann

10. Threnos [gr.] de morte immatura, Alberti Junioris Ducis Megalburgensis ... Joannis Alberti, Ducis Megalburgensis etc. primi et maxime natu filii, qui cum ingenti tristitia et dolore ... Marchionis Alberti et Ducis Borussiae ... Anno 1561, 2 die Martii defunctus est. Rostock, Steph. Myliander, 1561. 8°.

Prow.: KB - sygn. [IV] D 9.

Opr.: kart., sk. brąz., strych., tłoki, tłocz. złoc., obo. złoc. cyzel., ślady po dwóch klamrach, współoś.

Ob. 6.II.46

BRENTZ Johann

11. Brentii und Osiandri meinung vom ampt Christi ... Mit einer vorrede M. Flac. Illyr. Magdeburg, Mich. Lotter, 1553. 4°.
Fligge 891, 89; IA 124.504; Köhler 237.

Prow. i opr. jak w poz. 81 egz. a.

Pol. 6.II.949

12. Des Herrn Johan Brentii unnd anderer Wirtenbergischen Theologen Declaration uber Osianders Disputation ... Mit einer Vorrede Matth. Fla. Illyrici und Nicolai Galli an die Preussischen Kirchen. Magdeburg, Mich. Lotter, 1553. 4°.
Fligge 891, 88; IA 124.502; Köhler 235.

Prow.: 1. Illustrissimo principi D. D. Alberto || Duci Prussiae etc. suo dño clementi. Matthias Fl. Illyricus. - zap. rkps na k. tyt.

2. NB - zob. prow. i opr. jak w poz. 81 a.

Pol. 6.II.950

BUGENHAGEN Johann

13. In Ieremiam prophetam commentarium ... Nunc primum editum. Wittenberg, P. Seitz, 1546. 4°.
Geisenhof 333; IA 127.021.

Polonioum: ded. dla Albrechta, księcia pruskiego.

Prow.: NB - eksl. II, 2; sygn. [B] A 19; [C] nieozyt.

nb. wykł. g. okł. i k. ochronna reoto pokryta tekstem rkps.
 Opr.: deska, sk. brąz., częściołowo starta, stryoh., tłoki,
 rad. z puttami, plak. (85 x 55 mm) z Chrystusem Zmar-
 twyohwstałym i napisem u dołu: VBI TVVS MORS ACVLEVS
 I. CO 15, plak. (82 x 53 mm) na d. okł. przedstawia
 scenę z Dziejów Apostolskich "Nawrócenie Szawia", w
 górnej partii plak. napis na wstążce: SAVLE SAVLE QUI
 ME PERSEQVER; tłocz. złoc. obo. złoc. i cyzel., ślady
 pod dwóch klamrach, współoz.

Ob. 6.II.2991

BUGENHAGEN Johann, FORSTERUS Johann, EBERUS Paulus

14. Iudicium ecclesiae Witebergensis de hoc ipso libro nostro
 contra Osiandrum. (b.m.dr.) 1552. 4°.
 Fligge 919, 162; Geisenhof 400; IA 127.043.
 Prow. i opr. jak w poz. 81 egz. b.
 Pol. 6.II.590

CAMPENSIS Joannes

15. Commentariolus ... in duas Divi Pauli epistolas, sed argumen-
 ti eiusdem, alteram ad Romanae, alteram ad Galatas. Kraków,
 Mac. Scharffenberg (po 27 II) 1534. 8°.
 E. XIV, 31; Boh. 287; Hor 32; IA 130.832; PK 171.
 Prow.: NB - sygn. [A] 1, II, 96, [C] F. 141 XII.
 Opr.: deska, sk. brąz., ubytki na grzbiecie, stryoh., tłoki,
 rad. z 4 półpostaciami kobiet - zob. poz. 23, resztki
 dwóch klamer, K. Angler.
 Pol. 6.II.44

CATECHISMUS

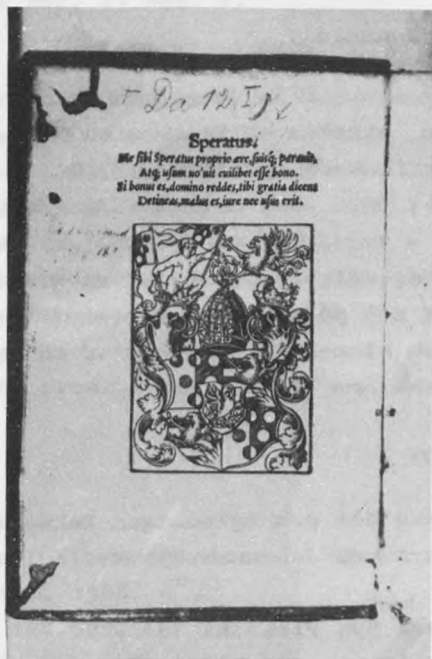
16. Catechismus der rechtgleubigen Behemischen Brüder ...
 Verdeutsch durch Johannem Gyrok. (Królewiec, Joh. Daubmann),
 1554. 8°.
 Jarz. - Jur. 59; Pisanski 181.
 Prow.: KB - sygn. [I] D. 55, [II] 697.
 Opr.: perg. biały, współoz.(?)
 Pol. 6.II.146

CENSURAE

17. Censurae der fürstlichen Sechsischen Theologen zu Weymar und Koburg. Auf die Bekenntnis des Andreae Osiandri ... Erfurt, Gerv. Stärmer, 1552. 4°.
 Fligge 918, 159.
 Prow. i epr. jak w poz. 117.
 Pol. 6.II.960

CERVUS Jan

18. Epitome Pontificii ac Caesarei iuris ... tum ex Pandectis tum ex Decretalibus ... Kraków, Fl. Ungler, XI 1534. 8°.
 E. XIV, 126; Boh. 324; FG 57; IA 135.331.
 Prow.: 1. Paweł Speratus - eksl.
 2. NB - (Kuhnert 48), sygn. /C/ CI (liczba nieczyt.).

2. Eklibris biskupa pomezańskiego Pawła Speratusa z książki zawierającej druk Cervusa (Epitome Pontificii... Kr., F. Ungler, 1534) i Grzegorza z Szamotuł (Processus iuris... Kr., Wdowa Unglerowa, 1537)

Opr.: deska, sk. brąz., strych., tłoki, rad. 1) z puttami,
2) ze scenami ze Starego i Nowego Testamentu, plak. -
sylwetka siedzącej ujętej z profilu IVSTI || CIA trzy-
mającej w jednym ręku wagę, a w drugim miecz, tłocz.
śl. i złoc., resztki dwóch klamer, współoś.

Pol. 6.II.20

DECIUS Jodecus Ludovicus

19. De vetustatibus Polonorum. De Jagellonum familia. De Sigis-
mundi regis temporibus. Kraków, Hier. Wietor, XII 1521. 2°.
E. XV, 102; Boh. 599; DRK 15; Hor. 51; PK 344.

Prow. i opr. jak w poz. 72.

Pol. 6.III.110

DRACONITES Joannes

20. Die Passio Iesu Christi. Nach der vier Evangelisten aufge-
leget. Królewice, Joh. Daubmann, 1561. 8°.

Pisanski 138, 3.

Prow.: KB - sygn. [I] D. 26, [II] 667, [III] C.B.26.

Opr.: deska, sk. brąz., szerniała, dekoracja nieczyt.,
obo. złoc. i oyzel., resztki dwóch klamer, współoś.

Pol. 6.II.141

DREI

21. Drei Sermon D. Martinii Lutheri darin man spären kan ... was
itzt ungtlich von Andrea Osiandro geleret wird... Frank-
furt a.O., Joh. Eichorn, 1552. 4°.

Fligge 911, 139.

Prow. i opr. jak w poz. 117.

Pol. 6.II.952

EICHHORN Johannes

22. Apologia oder Schutzrede wieder bede Bartolomaeum Wagner
und Johannem Hoppium... Królewice, H. Lufft, 22 VII 1552. 4°.

Fligge 872, 39.

Prow. i opr. jak w poz. 100.

Pol. 6.II.817

ELLENBOGEN Erhard

23. Buchhalten auff Preussische münztze und gewichte... Wittenberg, Jos. Klug, 1537. 4°.

por. E. XIII, 411; Jarz.-Jur. 34.

Prow.: KB - sygn. /I/ B.70, /II/ 538.

Opr.: deska, sk. brąz., tłoki, rad. 1) z 4 półpostaciami kobiet - trzy z nich noszą podpisy: PRVDEN. LUCRETIA. VENVS, czwarta z kwiatem w ręku opatrzona jest nie imieniem, lecz datą: 1531 - Kuhnert 271; Haebler 13, 4; 2) z puttami - zob. poz. 8, medalion (75 mm średn.) na g. okł. z portretem ks. Albrechta Pruskiego i napisem w otoku: V/on/ G/ottes/ G/naden/ A/lbrecht/ M/arkgraf/ Z/u/ P/ommern/, B/randenburg/ V/nd/ H/erzog/ I/n/ P/reussen/ - Kuhnert 288; Haebler 16, 31; tłocz. śl. K. Angler, 1539.

Pol. 6.II.1755

EPPLIN Ottomar

24. Der aller gnadenreichste und tröstlichste Spruch Johannis am III. Also hat Gott die Welt geliebet etc. Królewiec, Joh. Daubmann, 1557, 8°.

Prow.: NB - sygn. /B/ K.15

Opr.: deska, sk. biała, tłoki, rad. z puttami zob. poz. 8, tłocz. śl., dwie klamry, K. Angler.

Pol. 6.II.164

ETLICHER

25. Etlicher Jungen Prediger zu Nürnberg verantwortung gegen der anklag Andreae Osiandri... Magdeburg, Chr. Rödinger, (b.r.). 4°.

Fligge 910, 135.

Prow. i opr. jak w poz. 117.

Pol. 6.II.965

FABER Johannes

26. Sermones... Köln, Petr. Quentell. 1537. 2°.
 E. XVI, 152; Boh. 756.
 Polonicum: ded. Zygmuntowi Augustowi, królowi polskiemu.
 Prow.: NB - sygn. [A] 2, III, 100.
 Opr.: częściowo zniszczona - boczne krawędzie okł. odłamane,
 deska stozozona przez korniki, sk. brąz., strych., tłoc-
 ki, rad. 1) z 4 półpostaciami kobiet - zob. poz. 23,
 rad. 2) ze scenami z Biblii przedstawia Chrystusa
 Zmartwychwstałego z podpisem IVSTIFICATIO, Chrystusa
 na krzyżu z podpisem SATISFACTIO, węża miedzianego na
 palu bez podpisu i wreszcie "grzech pierworodny"
 PECCATVM - Kuhnert 274; Haebler 14, 13; tłocz. śl.,
 resztki dwóch klamer, K. Angler.
 Pol. 6.III.151

FIDLER Felix, FIDLER Valerius, MILESIUS David

27. Elegiae aliquot scriptae ad ... D. Ioan. a Creutz ... et D.
 Georgium Sabinum... Królewiec, H. Weinreich, 1547. 4°.
 Jarz.-Jur. 43.
 Egz. a
 Prow. i opr. jak w poz. 111.
 Pol. 6.II.576
 Egz. b
 Prow. i opr. jak w poz. 8.
 Pol. 6.II.650

FLACIUS Matthias

28. Antidotum auff Osiandri gifttiges Schmeckbier. Magdeburg,
 Chr. Rödinger, (b.r.). 4°.
 Fligge 889, 81; Preger 551.
 Prow. i opr. jak w poz. 81 a.
 Pol. 6.II.936

29. Beweisung, das Osiandri helt und leret, das die Gottheit...
Magdeburg, Chr. Rödinger, 1 I 1553. 4°.
E. XVI, 233; Fligge 890, 86; Preger 552.
Prow. i opr. jak w poz. 81 a.
Pol. 6.II.941
30. De Iesu, nomine Christi Servatoris nostri proprio, contra
Osiandrum... Wittenberg, Joh. Crato, 1552. 4°.
Fligge 886-887, 75; Preger 552.
Prow. i opr. jak w poz. 5.
Pol. 6.II.632
31. Ermanung an alle Stende der Christlichen kirchen in Preussen
Osianders lere halben. Magdeburg, Chr. Rödinger, 29 IX 1552.
4°.
Fligge 888, 80; Preger 549-550.
Prow. i opr. jak w poz. 81 a.
Pol. 6.II.943
32. Kurtze und klare erzelung der argument Osiandri... Magdeburg,
Chr. Rödinger, 1 X 1552. 4°.
Fligge 889-890, 84; Preger 551.
Prow. i opr. jak w poz. 81 a.
Pol. 6.II.942
33. Omnia latina scripta ... haecenus sparsim contra Adiphori-
cas ... edita, et quaedam prius non excusa... Magdeburg,
(b.dr.), 15 IV 1550. 8°.
Preger 548.
Polonicum: ded. Albrechtowi, księciu pruskiemu.
Prow.: 1. "Sum And. Aurifabrii D." - zapiska rkps na k. tyt.,
2. KB - sygn. /II/ 791.
Opr.: tekt., sk. biała, tłoki, rad. ze scenami z Biblii -
zob. poz. 5, tłocz. śl., K. Angler.
Pol. 6.II.1387
34. Verlegung des Bekenntnis Osiandri von der Rechtfertigung
der armen sänder durch die wesentliche Gerechtigkeit der
hohen Maiestat Gottes allein. Durch.... Mit unterschreibung
Nicolai Gali /1/ darin der grund des irthums Osiandri ...

- auffs kurzest verfast ist. Magdeburg, Chr. Rödinger, 1552.
4°.
- E. XVI, 234; Fligge 887, 76; Preger 550.
Prow. i opr. jak w poz. 81 a.
Pol. 6.II.939
35. Von der Gerechtigkeit wider Osiandrum nützlich zu lesen.
Magdeburg, Chr. Rödinger, 24 IX 1552. 4°.
Fligge 890, 85; Preger 551.
Prow. i opr. jak w poz. 81 a.
Pol. 6.II.945
36. Wider die Götter in Preussen... (Braunschweig b.r.). 4°.
Fligge 889, 83; Preger 551.
Polonicum: druk skierowany m.in. przeciw nauce Osiandra o
usprawiedliwieniu.
Prow. i opr. jak w poz. 81 a.
Pol. 6.II.946
37. Wider die neue Ketzerey der Dikaeusisten... Magdeburg, Chr.
Rödinger, (b.r.). 4°.
Fligge 888, 79; Preger 551.
Polonicum: druk skierowany m.in. przeciw nauce Osiandra o
usprawiedliwieniu.
Prow. i opr. jak w poz. 81 a.
Pol. 6.II.948
38. Zwo färnemliche gründe Osiandri verlegt zu einem Schmeckbier.
Magdeburg, Chr. Rödinger, (b.r.). 4°.
Fligge 889, 82 a; Preger 551.
Prow. i opr. jak w poz. 81 a.
Pol. 6.II.947

FREDER Joannes

39. Apologia pro sexu foemineo ad Dei gloriam et sacri coniugi
honorem scripta per ... et versa nunc per M. Joan. Broscium
Christi ministrum. Frankfurt a.M., P. Braubach, 1544, 8°.
E. XVI, 305; Schade 42.
Prow.: NB - eksl. III, sygn. [A] 1,II,129, [B] F.37.

Opr.: deska, sk. brąz., strych., rad. z puttami - zob. poz.
8, tłocz. śl., resztki dwóch klamer, K. Angler.
Pol. 6.II.1462

FUCHS Petrus

40. Oratio de Melchiore Dregero ... apud Francofordianos pro-
fessore ... Addita sunt epitaphia doctorum quorundam virorum.
Frankfurt a.O., Joh. Eichorn, 1559. 4°.

Jarz.-Jur. 48.

Polonicum: Na k. "B" mowa opatrzona nagłówkiem: "Rector Aca-
demiae Francofortianae Stanislaus a Koscieliertz,
Palatinides Syradiensis et Regni Polonici Baro".

Prow.: NB - eksl. II, 4, sygn. [B] Bb.31.1, [C] Dd 55.

Opr.: deska, sk. biała, strych., tłoki, rad. 1) przedstawia-
jące Chrystusa na krzyżu, (ECCE AGNVS || DEI QVI TOL),
Zwiastowanie NMP (ECCE VIRGO || CONCIPIET), chrzest Chry-
stusa w Jordanie z Bogiem Ojcem na wysokości trzymają-
cym w ręku kulę z krzyżem (HIC EST FILV || MEVS DILEC),
Zmartwychwstanie (MORS ERO MO || RS TVA O MOR.) - zob.
Kuhnert 275; Haebler 14, 14; 2) z ornamentem roślin-
nym, plak. (75 x 40 mm) na g. okł. z sylwetką stojąco-
go władcy Saksonii Johanna Friedricha - nad jego głó-
wą odcisnięty jest napis: IOHANS || FRIDERICH, plak.
(75 x 40 mm) na dolnej okł. przedstawia stojącą syl-
wetkę Lutra, po obu bokach jego głowy umieszczony
jest napis: MARDINVS || LVTER - Kuhnert 289, 290; Haebler
16, 37, 16, 36; tłocz. śl., dwie klamry, jedna zacho-
wana, drugiej resztki, K. Angler.

Pol. 6.II.1216

FUNCK Johann

41. Der CIII. Psalm ... Królewiec, H. Weinreich, 1549. 4°.
E. VIII, 37; Meckelburg 48; Tschackert 2318, por. tegoż 2164.
Prow. i opr. jak w poz. 122.

Pol. 6.II.1642

42. Der Neunde Psalm geprediget und einfeltiglich ausgeleget.
Ein Gebet ... aus demselben neunenden Psalm gestellet... Kró-
lewiec, H. Lufft, 1551. 4°.
Fligge 875, 48.
Prow.: KB - napis na górnej okładce: V/on/ G/ottes/ G/naden/
A/lbrecht/ M/arkgraf/ Z/u/ B/randenburg/ I/n/ P/reus-
sen/ H/erzog/; sygn. /I/ C.46, /II/ 589, /III/ C.B.
168.
Opr.: tekt., sk. jasnobraz., tłoki, plak. na g. okł. (90 x
50 mm) z sylwetą statku na wzburzonym morzu z napisem:
SANTA ECLESIA, na d. okł. odbite są dwie sceny, jedna
wpisana w prostokąt (95 x 50 mm) przedstawia stworze-
nie świata i opatrzona jest podpisem - IN PRINCIPIO
CREAVIT DE || COELVM ET TERRAM - Kuhnert 279-280; Haebler
15, 10; druga zaś ujęta w medalion (50 mm średn.)
przedstawia Sąd Ostateczny - podpis brzmi: CHRISTVS.
IUDICATVRVS. EST VIVOS. ET MORTVOS - Kuhnert 287;
Haebler 17, 40; tłocz. złoc., śl. dwóch wiązań, K.
Angler, 1551.
Pol. 6.II.573
43. Der XLVI Psalm... Królewiec, H. Weinreich, 1548. 4°.
Fligge 875, 47.
Prow. i opr. jak w poz. 122.
Pol. 6.II.1643
44. Vier Predigt. Von der Rechtfertigung des Sünders durch den
Glauben für Gott... Królewiec, Joh. Daubmann, 1563. 4°.
E. XVI, 368.
Prow.: KB - Illustriss. principi et Dño, Dño Alberto Seniori
Marchioni || Brandenb. Borussiae ac Duoi Christianiss.
ac Dño et prin || cipi suo clementissimo. Jo. Funocius
[.../ et humillis servus dd. - zapiska rkps na k. tyt.
Opr.: tekt., sk. brąz., tłoki, tłocz. śl., współcz.
Pol. 6.II.629
45. Warhaftiger und grundlicher Bericht wie und was gestalt
die ergerliche Spaltung ... im Lande Preussen. Królewiec,
H. Weinreich, 28 III 1553. 4°.

E. XVI, 367; Fligge 876, 50; Meckelburg 48; Pisanski 172, 2.
Prow. i opr. jak w poz. 100.

Pol. 6.II.809

GALLICULUS Hieronymus

46. Oratio de admirando opere incarnationis filii Dei, scripta et recitata in Academia Regiomontana. Królewiec, Joh. Daubmann, 1566. 4°.

Prow.: KB - sygn. [II/ 930, [IV/ Mmm 30

Opr.: tekt., sk. jasnobraz., tłoki, rad. o wzorze geometrycznym, plak. (88 x 54 mm) na g. okł. z Chrystusem Ukrzyżowanym i ze sceną ofiarowania Abrahama i węzłem na palu - por. Kuhnert 285; na d. okł. portret (72 x 53 mm) Lutra z podanym rokiem 1533 u dołu i inicjałami artysty "ML". Poniżej portretu napis: IN SILENCIO ET SPE || ERIT FORTITUDO VES/tra/ - Kuhnert 290; Haebler 15, 3; tłocz. złoc., obo. złoc. i oyzel., K. Angler.

Pol. 6.II.605

GALLUS Nicolaus

47. Proba des Geistes Osiandri von der rechtfertigung... Magdeburg, Mich. Lotter, 1552. 4°.

E. XVII, 24; Fligge 894, 99.

Prow. i opr. jak w poz. 122.

Pol. 6.II.940

GEORGIJEVIĆ Bartholomej

48. Pro fide Christiana cum Turca disputationis habitae et mysterio sanotae Trinitatis in Alohorano inuento, nunc primum in Latinum sermonem verso, brevis descriptio. Kraków, Wdowa Unglerowa. 1548. 8°.

E. XVII, 101; Göllner 879.

Prow.: KB - ILLVSTRIS AC || MAGNANIMO || PRINCIPI AL || BERTO
DUCI || PRVSSIAE PE || REGRINVS AVT || DONO DD - napis
wytłoczony na d. okł., sygn. [II/ 1083, [IV/ ⊕ XXIII,
PPP 27.

Opr.: tekt., sk. jasnobrąz., strychn., tłoki - na g. okł.
 napis: INVICTISSIMO || PRINCIPI SIGIS || MVNDO AVGVSTO
 REGI POLO || NIAE MAGNO DVCI || LITHWANIAE || DICATVM
 1548, rad. z puttami, tłocz. złoc., ślady po dwóch
 wiązaniach, współoz.
 Pol. 6.II.1362

GLICZNER Erazm

49. Breve colloquium contra dialogum quendam de Coena Domini.
 Frankfurt a.O., (Joh. Eichorn), 1565. 4°.

E. XVII, 167; CK 85; PK 473.

Prow.: NB - herb księcia Albrechta, sygn. [C/ E.63.

Opr.: deska, sk. biała, rad. z 4 postaciami kobiecymi z podpisami: SPES, FIDES, IUSTICIA, CHARITAS - Kuhnert 296;
 herb księcia Albrechta (84 x 44 mm), plak. (80 x 47 mm) na d. okł. przedstawia boginię sprawiedliwości z mieczem i wagą w rękach opatrzoną podpisem: IVSTICIA. QVISQVIS. PICTVRAM. LV || MINE. DIC. DEUS. CERNIS. EST...
 || IVSTVS.IVSTA.QVE. FACTA. TAMEN - Kuhnert 294; Haebler 27, 6; tłocz. śl., dwie klamry, Wolfgang Arzt.

Pol. 6.II.742

GNAPHEUS Gulielmus

50. Acolastus... Leipzig, Nic. Faber, 1536. 8°.

Polonicum: G. Gnapheus był od r. 1535 rektorem Gimnazjum Elbląskiego.

Prow.: NB - eksl. III, sygn. [B/ P.25, [C/ F.25.

Opr.: deska, sk. brąz., tłoki, rad. z głowami, częściowo nieczyt., tłocz. śl., resztki dwóch klamer, częściowo uszkodzony grzbiet, Matz?

Pol. 6.II.1480

GRÜNDLICHE

51. Grüntliche anzeigung was die Theologen ... der Marck zu Brandenburgk ... lehren ... Auch warinne Andreas Osiander

wider solche Lehr unrecht lerhet... Frankfurt a.O., Joh. Eichhorn, 1552. 4°.

Prow. i opr. jak w poz. 117.

Pol. 6.II.961

HEDIO Kaspar

52. Epitome in evangelia et epistolas. Strassburg, C. Mylius, 1537. 8°.

Jarz.-Jur. 62.

Polonioum: Ded. "Severino Bonero a Balita in Camienietz ac Ogrodzenetz heredi Castellano Byerensi ... Zuppario ... Cracoviensi".

Prow.: NB - eksl. III, sygn. /A/ 1, II, 5 /B/ E.20, /C/ F.130.

Opr.: deska, sk. brąz., tłoki, rad. z 4 popiersiami, z których jedno przedstawia Murzyna - Kuhnert 268; tłocz. śl., resztki dwóch klamer, Matz (?) 1538.

Pol. 6.II.1487

HOZJUSZ Stanisław

53. Confessio fidei... Dillingen, Seb. Mayer, 1557. 8°.

E. XVIII, 278-279; DRK 33; FG 164; PK 652.

Prow.: NB - herb księcia Albrechta, sygn. /C/ 59.I.

Opr.: deska, sk. biała, tłoki, rad. z 3 głowami w kapeluszach i jednej w koronie - zob. Kuhnert 296-297; herb ks. Albrechta - zob. poz. 49, plak. (85 x 50 mm) ze sceną chrztu Jezusa w Jordanie z podpisem: HIC. EST. FILIVS. MEVS. DILEC || TVS. IN. QVO. MIHI. COMPLACVI. - Kuhnert 298; Haebler 146, 1; tłocz. śl., dwie klamry, H. Guttich.

Pol. 6.II.136

54. Cz. I-II Mainz, Fr. Behem, nakł. Jana Patruusa z Poznania, 1557. 2°.

E. XVIII, 278; Boh. 1121; BPW 154; CK 139; DRK 34; FG 154; Hor. 98; PK 648.

Prow.: NB - herb księcia Albrechta Pruskiego.

Opr.: deska, sk. biała, tłoki, rad. ze scenami z Biblii - zob. poz. 40, herb księcia Albrechta - zob. poz. 49, plak. na d. okł. z portretem (82 x 48 mm) Lutra podpisanym: NOSSE CVPIS FACIEM LVTHERI || HANC CERNE TABELAM SI MEN || TEM LIBROS CONSVLE CERTVS E.- Kuhnert 299; Haebler 146, 7; tłocz. śl., jedna klamra zachowana, drugiej resztki, H. Guttich.

Pol. 6.III.25

HUTTEN Ulrich de

55. Ad Carolum imperatorem, adversus intentatā sibi a Romanistis vim et iniuriam, conquestio. Eiusdem alia ad principes ... Germaniae, de eadem re conquestio. Eiusdem ad Albertum Brandenburgē, et Friderichum Saxonū Ducē, principes electores, aliaeoque ad alios epistolae. (Leipzig, V. Schumann, po 28 IX 1520). 4°.

J. Benzing, Ulrich von Hutten und seine Drucker. Wiesbaden 1956, 134.

Prow. i opr. jak w poz. 40.

Pol. 6.II.1217

JOHANN v. Brandenburg - Küstrin, Markgraf

56. Widerlegung der Opinion oder bekentnus Osiandri ... von F.G. Marggraf Johansen zu Brandenburgk etc. Theologen in gehaltenen Synodo zu Custrin versamlett ausgegangen. Frankfurt a.O., Joh. Eichorn, 1552. 4°.

Fligge 898, 106.

Prow. i opr. jak w poz. 117.

Pol. 6.II.962

KANCJONAŁ

57. Cantional albo Księgi ohwal Boskich to jest Pieśni duchowne Kościoła świętego ... z czeskiego języka na polski przez księdza Walentego z Brzozowa nowo przełożone. Królewiec, Aleks. Augesdecki, 15 III 1554. 2°.

E. XIX, 86-87; XXXII, 163; Boh. 1255; Polonia Typographica Saeculi Sedecimi. Fasc. VIII. Aleksander Augesdecki. Red.

A. Kawecka-Gryczowa. Oprac. P. Buchwald-Pelcowa. *Introductio*. Wrocław 1972, s. 69, nr 13; Przyw. Sam. 210.

Prow.: KB - sygn. /I/ A.11.

Opr.: deska, sk. jasnobrąz., strych., tłoki, herb księcia Albrechta (13 x 98 mm) na g. okł., medalion (47 mm średn.) z sylwetką księcia Albrechta w zbroi i z mieczem, napis w otoku: ALBERTVS D/ei/ G/ratia/ MAR/chio/ BRAN/denburgensis/ DVX PRUSSIAE - zdj. zob. F.A. Vossberg, "Über ein Werk der Stempelschneidekunst. "Neue Preussische Provinzial-Blätter", 1846, nr 1, 385; Kuhnert 284; tłocz. złoc., obc. złoc. i cyzel., ślady po dwóch klamrach, K. Angler?

Pol. 6.III.70

KIRCHENORDNUNG

58. Artikel der Ceremonien und anderer Kirchen Ordnung. /Przedm./ Georg zu Sammland u. Erhardt ozu Pomesan, Bischofe. (Królewiec, H. Weinreich, 1525).

P. Schwenke, Hans Weinreich und die Anfänge des Buchdrucks in Königsberg. "Altpreussische Monatschrift", t. 33, 1896, nr 31; por. Tschackert 456.

Prow.: KB - sygn. /I/ C.31, /II/ 574.

Opr.: tekt., sk. brąz., tłoki - na g. okł. wytłoczona jest następująca sentencja: WER AVS || GOT IST DE || R, HO/R/T || SEINE WORT, rad. z 4 głowami, między którymi umieszczone są na tarozach w następującej kolejności 4 herby: pruski orzeł z literą "S", tarcza Hohenzollernów, herb Starego Miasta (Królewca) i "Hausmarke" z inicjałami "MM" - Kuhnert 267; Haebler 298, 2; tłocz. śl. i złoc., ślady 4 wiązań na tasiemki, Matz.

Pol. 6.II.1054

KNIPSTRO Johann

59. Antwort der Theologen und Pastorn in Pommern auff die Confession Andreae Osiandri... Wittenberg, V. Kreutzer, 1552. 4°. Fligge 899, 108.

Egz. a

Prow. i opr. jak w poz. 117.

Pol. 6.II.963

Egz. b

Prow. i opr. jak w poz. 5.

Pol. 6.II.633

KNIPER Lucas

60. Oratio de discrimine Veteris et Novae Pentecostes, deque persona et officio Spiritus Sancti. Królewiec, Joh. Daubmann, 1562. 8°.

Jarz.-Jur. 75.

Prow.: NB - eksl. III, sygn. [B] E.1.VI, [C] F.III.VI.

Opr.: deska, sk. biała, strych., rad. nieczyt., plak. (70 x 40 mm) na g. okł. przedstawiająca Chrystusa Zmartwychwstałego z napisem u dołu: ECCE AGNVS DEI QVI - Kuhnert 286; plak. na d. okł. nieczyt., tłocz. śl., dwie klamry, K. Angler.

Pol. 6.II.156

KOPERNIK Mikołaj

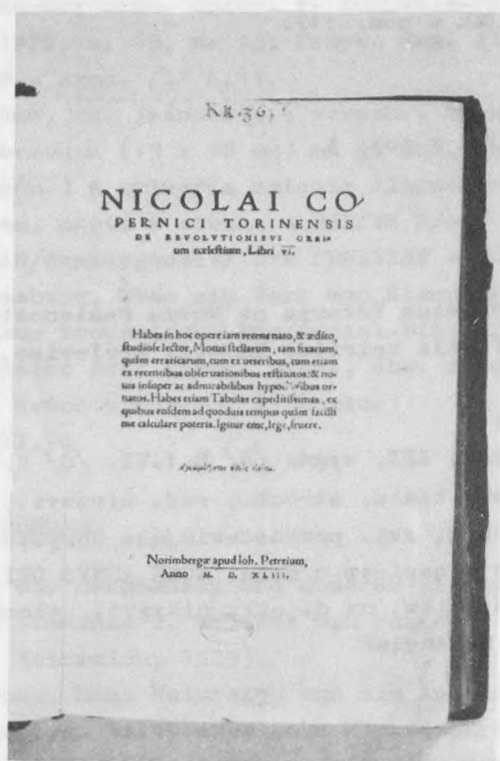
61. De revolutionibus orbium coelestium, libri VI. Nürnberg, Joh. Petreius, 1543. 2°.

E. XX; 76; H. Baranowski, Bibliografia kopernikowska 1509-1955. Warszawa 1958, 45, 3; Boh. 1325; CK 164; PK 757; Shipman 160.

Prow.: NB - sygn. [A] 9 III 18, [B] Kk 36.I. [C] K.39.

Opr.: deska, sk. brąz., restaurowany grzbiet, strych., tłoki, rad. 1) z półpostaciami trzech kobiet - zob. poz. 8; 2) z puttami - zob. poz. 8; 3) z ornamentem roślinnym, tłocz. śl., resztki dwóch klamer, K. Angler.

Ob. 6.III.442

3. Karta tytułowa dzieła Kopernika z charakterystyczną sygnaturą Nova Bibliotheca naniesioną przez H. Zella

KROGER Gregor

62. ^{III} Carmen Graecum de coelestis doctrinae studio omnibus aliis disciplinis anteferendo. Inscriptum ... Alberto Friderico Marchioni Brandenburgico, Prussiae ... Duoi... Rostock, St. Myliander, 1568. 4°.

Prow.: NB - herb księcia Albrechta Pruskiego.

Opr.: deska, sk. brąz., strych., tłoki, rad. z ornamentem roślinnym, herb ks. Albrechta - zob. poz. 49, na d. okł. plak. (75 x 50 mm) ze sceną zaczerpniętą z mitologii greckiej przedstawiającą kąpiącą się Dianę z dwiema nimfami i Akteona z głową jelenia - Kuhnert 297; Haebler 146, 9; tłocz. złoc., ślady dwóch wiązań, H. Guttich.

Pol. 6.II.572

KROMER Marc'in

63. De falsa nostri temporis, et vera Christi religione. Colloquiorum liber tertius. Dillingen, Seb. Mayer, 1559. 4°.
E. XX, 282; Boh. 1363; DRK 44.
Prow.: NB - herb księcia Albrechta, sygn. /C/ M.6.I.
Opr.: deska, sk. biała, tłoki, rad. z deifikowanymi onotami: SPES, FIDES, CHARITA/s/ - por. Kuhnert 272; por. Haebler 13, 7; (herb ks. Albrechta - zob. poz. 49), plak. (80 x 47 mm) na d. okł. z Lukrecją przebijającą mieczem pierś, z napisem u dołu: CASTA TVLIT.MAGNAM. FORMAE|LVCRECIA.LAVDEM.FACTA... || TAMEN.MAGIS.EST VVLNERE.CLA - Kuhnert 294; Haebler 27, 7; tłocz. śl., jedna klamra zachowana, drugiej resztki, W. Arzt.

Pol. 6.II.203

64. De vera et falsa religione colloquiorum liber tertius, qui est de Ecclesia Christi, in duo divisus Colloquia. Dillingen, Seb. Mayer, 1561. 8°.
E. XX, 282; Boh. 1364; PK 785.
Prow.: NB - sygn. /C/ M.6.II.
Opr.: tekt., perg., k. z rkps, współłoz.
Pol. 6.II.225

65. Sermo de tuenda dignitate sacerdotii Petricoviae in Synodo habitus. Kraków, Hier. Wietor, 1542. 8°.
E. XX, 283; Boh. 1366; PK 787.
Prow.: NB - sygn. /A/ 1,II,112, /B/ F.24, /C/ IV.13.II.
Opr.: deska, sk. brąz., tłoki, rad. z półpostaaciami trzech kobiet - zob. poz. 8, tłocz. śl., resztki dwóch klamer, K. Angler.
Pol. 6.II.49

LUTHER Martin

66. An den ... Albrechten Marggraffen zu Brandenburg inn Preussen etc. Hertzogen etc. Ein Sendbrieff Doct ... Wider der ettliehe Rottengelster. Wittenberg, Niock. Schirlentz, 1532. 4°.

J. Benzing, Lutherbibliographie. Verzeichnis der gedruckten Schriften Martin Luthers bis zu dessen Tod. Baden-Baden 1966, 3004.

Prow.: KB - sygn. [I] C.2, [II] 547.

Opr.: deska, sk. brąz., strycho., tłoki, rad. 1) z 4 głowami i tyłomaz herbami - zob. poz. 58, 2) ze wzorem kwiatów w doniozkach, tłocz. śl., ślady dwóch zapieć, Matz (?), 1534.

Pol. 6.II.1239

MAIOR Georg

67. Quarta pars homeliarum in epistolas dominicales... Wittenberg, H. Lufft, 1560. 8°.

Polonicum: ded. dla Albrechta, księcia pruskiego.

Prow.: KB - napis na g. okł. - A[lbrecht] M[arkgraf] Z[u] B[randenburg] H[erzog] Z[u] P[reussen], sygn. [II] 934, [IV] ⊕ X.

Opr.: deska, sk. brąz., strycho., tłoki, rad. z wzorem łańcuszka, plak. (90 x 57 mm) na g. okł. z Chrystusem Zmartwychwstałym, plak. (85 x 55 mm) na d. okł. z Chrystusem Ukrzyżowanym i sceną ofiarowania Abrahama i wężem na palu, tłocz. złoc., obo. złoc. i oyzel., resztki dwóch ozdobnych klamer, 1560.

Pol. 6.II.1783

MELANCHTHON Philipp

68. Epigrammatum libri sex recens editi studio ... Petri Vincentii Vratislaviensis. Wittenberg, (b.dr.), 1563. 8°.

BPW 222.

Polonicum: ded. dla Albrechta Fryderyka, księcia pruskiego.

Prow. KB - sygn. [II] 982, [IV] PP II.

Opr.: tekt., aksamit ozarny, obo. złoc. i oyzel., współoz.

Pol. 6.II.1926

69. Epistola ... ad Rempublicam quandam ... de aperiendo ludo litterario ... in latinam translata a.M. Melchiore Isindero, professore Academiae Regiomontanae... (b.m.dr.), 1544.

Jarz.-Jur. 86.

Prow.: NB - sygn. [A/ 6,III,137, [C/ D.3.

Opr.: deska, sk. brąz., drobne ubytki na grzbiecie, tłoki, rad. 1) z puttami - zob. poz. 8, 2) rad. z półpostaciami 3 kobiet - zob. poz. 8, tłocz. śl., resztki dwóch klamer, K. Angler.

Pol. 6.II.868

70. Libelli aliquot utiles... Wittenberg, H. Luft, 1560. 8°
Mejer 85.

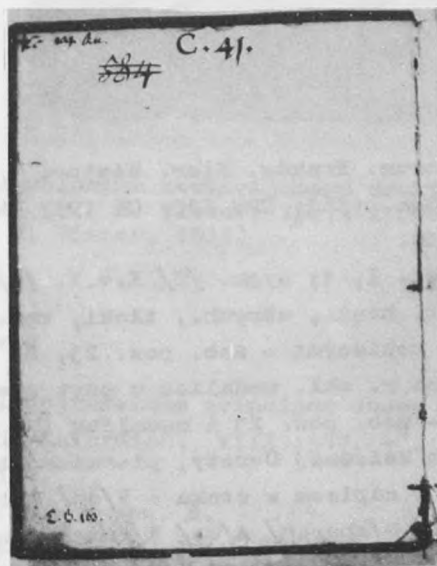
Polonicum: ded. dla Albrechta, księcia pruskiego.

Prow.: KB - na g. okł, napis: A/lbrecht/ M/arkgraf/ B/randen-
burgensis/ P/rinceps/ P/russiae/, sygn. [II/ 1037,
[IV/ ⊕ XIII, PPP 18.

Opr.: tekt., sk. jasnobrąz., plak. na g. i d. okł. nieczyt.,
obo. zioc. i cyzel., 1560.

Pol. 6.II.1864

MENIUS Justus

4. Wyklejka górnej okładki egzemplarza z drukiem J. Meniusa
(Von der Gerechtigkeit... Erfurt, G. Stürmer, 1552) z charakterystycznymi sygnaturami Kammerbibliothek

71. Von der Gerechtigkeit, die für Gott gilt. Wider die ...
theologiam Andreae Osiandri. Erfurt, Gerv. Stürmer, 1552.
4°.

Fligge 903, 118;

Polonicum: ded. dla Albrechta, księcia pruskiego.

Egz. a

Prow.: KB - sygn. /I/ C.41, /II/ 584, /III/ C.B. 163.

Opr.: tekt., sk. brąz., tłoki, rad. z 4 postaciami z Biblii,
podpisanymi kolejno: DE FRVCTV || VENTRIS TVI PO; APPAR-
VIT BENI || -GNITAS ET HVM; PRINCIPAT EI/us/ || SUPER
EVM ERV; SIC DEVS DILEC || MVNDVM VT FILLI, plak. (88 x
50 mm) z Chrystusem Zmartwychwstałym z podpisem: ERO
MORS TVA O MORS MORS TV, plak. (83 x 50 mm) na d. okł.
z Chrystusem Ukrzyżowanym, sceną ofiarowania Abrahama
i węzłem na palu, u jej dołu odcisnięty jest napis:
SICVT MOSE EXAL SER IN DESERTO, tłocz. złoc., obo.
złoc. i cyzel., ślady po dwóch wiązaniach, 1552.

Pol. 6.II.1905

Egz. b

Prow. i opr. jak w poz. 117.

Pol. 6.II.959

MIECHOWITA Maciej

72. Chronica Polonorum. Kraków, Hier. Wieter, 1 XII 1521. 2°.
E. XXII, 357; Boh. 1563; BPW 225; CK 195; DRK 50; FG 234;
Hor. 135; PK 920.

Prow.: NB - eksl. I, 1; sygn. /B/ X.4.I, /C/ nieczyt.

Opr.: deska, sk. brąz., stryoh., tłoki, rad. 1) z 4 półpo-
staciami kobiecymi - zob. poz. 23, 2) z puttami - zob.
poz. 8, na g. okł. medalion z portretem księcia Al-
brechta - zob. poz. 23 i medalion (75 mm średn.) z
portretem księżnej Doroty, pierwszej żony księcia Al-
brechta, z napisem w otoku - V/on/ G/ottes/ G/nades/
D/orothea/ G/eboren/ A/us/ K/öniglïohem/ S/tamm/ Z/u/
D/änemark/, M/arkgrafin/ Z/u/ P/ommern/ V/nd/ H/erze-
gin/ I/n/ P/reussen/ - Kuhnert 288; Haebler 16, 32;
tłocz. śl., resztki dwóch klamer, K. Angler, 1540.

Pol. 6.III.109

5. Górna okładka woluminu zawierającego druki Miechowity (*Chronica Polonor.*, Kr., H. Wietor, 1521) i Deciusa (*De vet. Polonor.*, Kr., H. Wietor, 1521)

MILESIUS David

73. *Elegia ad illustrissimum principem ducem Prussiae scripta...*
 Królewiec, H. Weinreich, VIII 1547. 4°.
 Jarz.-Jur. 119.
 Prow. i opr. jak w poz. 8.
 Pol. 6.II.651

MISSALE

74. *Missale pro itinerantibus secundum cursum ecclesie oathedralis Cracoviensis.* Kraków, Marek Scharffenberg, 1545. 4°.

E. XXII, 432; Boh. 1589; BPW 228; Stanisław Ciepłowski, *Pol-
skie mszały podróżne XVI wieku*. "Roczniki Biblioteczne",
t. 20, 1976, z. 1-2, 94, nr 2 (war. C); CK 197; DRK 51;
PK 937; Przyw. - Sam. 26.

nb. druk dwubarwny, na s. "Kr" marginesy pokryte barwną flo-
raturą; na kilku k. rps. glosy XVI w. czytelnika.

Prow. 1. Albertus z Zakroczymia - na g. okł. wytłoczony jest
w ramkach wykonanych liniami strych. napis: MISSA-
LE || ALBERTI ZACRO || CZYM CANONICI || REGVLARIS, na
wykl. g. okł. widnieje napis: "Sum Alberti a Za-
kroczy[m] empt[us] quinquaginta sex grossis. Anno
a Christo nato 1553".

2. NB - sygn. [C] M.8.I.

Opr.: deska, sk. brąz., strych., tłoki z negatywowym rysun-
kiem putt, rad. 1) z ornamentem roślinnym, 2) na d.
okł. z postaciami ewangelistów, plak. na g. okł. (90
x 55 mm) przedstawia Chrystusa Zmartwychwstałego sto-
jącego na kuli, tłocz. złoc. i śl., rejestr introli-
gatorski, resztki dwóch klamer, [M/DL.

Pol. 6.II.208

MODRZEWSKI Andrzej Fryoz

75. *Commentariorum ... de Republica emendanda libri quinque*.
Basel, Joh. Oporinus, 1554. 2°.

E. XXII, 487; Boh. 1598; DRK 51; Modrz. 8; PK 941.

Prow.: 1. *Illmo dei gratia principi dno dno clemen.* - rkp.
ded. Modrzewskiego na k. tyt.

2. NB - eksl. I, 3; sygn. [B] I.10, [C] D.14.III.

Opr.: deska, sk. biała, tłoki, rad. 1) z popiersiami trzech
reformatorów i elektora saskiego - zob. poz. 9, 2) z
ornamentem roślinnym, tłocz. śl., jedna klamra zachowa-
na, drugiej resztki, K. Angler.

Pol. 6.III.148

76. *Libri tres quorum primus, de peccato originis, secundus, de
hominis arbitrio, tertius, de providentia et praedestinatio-
ne Dei aeterna. Eiusdem de mediatore libri III ... Accessit
simplex rei novae*. Basel, (Joh. Oporinus), 1562. 4°.

E. XXII, 490; Modrz. 17.

Prow.: NB - eksl. III; sygn. /C/ E.71.

Opr.: deska, sk. biała, strych., rad. 1) ze scenami z Nowego Testamentu - zob. poz. 40, 2) z ornamentem roślinnym, plak. (80 x 50 mm) na g. okł. przedstawia żydowską bohaterkę Jael, mordującą za pomocą młota dowódcę wojsk Kanaanitów Sissera, z podpisem: SIC PEREANT OMNES INIMICI || TVI DOMINE IVDICVM: V: - Kuhnert 283; Haebler 16, 25; na d. okł. zaś widnieje (plak. 80 x 50 mm) sylwetka innej żydowskiej bohaterki Judyty trzymającej w jednym ręku długi miecz a w drugim głowę Holofernesa, u dołu plak. wyciśnięty jest następujący napis: IVDIT HOLVFERNVS || VOLVNTATEM TIMENTIV ESSE /1/ || FACIET DOMINVS PSALMO 144 - Kuhnert 283; Haebler 16, 27; tłocz. śl., dwie klamry, K. Angler.

Pol. 6.II.205

"MÖRLIN Joachim

77. Historia welcher gestalt sich die Osiandrische schwermerrey im lande zu Preussen erhaben... Braunschweig, (b.dr.), 1 IV 1554. 4°.

Boh. 1610; Fligge 904, 121; Katalog starych druków Biblioteki Kórnickiej. T. 1. Polonia XVI w. Cz. 2. Nowe nabytki i uzupełnienia. Oprac. P. Buchwald-Pelcowa. Wrocław 1969, 1865; Koch 297,5; Pisanski 172,2.

Prow. i opr. jak w poz. 81 a.

Pol. 6.II.933

78. Das Osiandri Irthumb mit Keiner vorgessenheit zustillen, oder hinzulegen sey. Braunschweig, 23 IX 1555. 4°.

Fligge 904, 122; Koch 297, 6.

Prow. i opr. jak w poz. 81 a.

Pol. 6.II.935

79. Trewliche warnung und trost an die Kirchen in Preussen.

Magdeburg, Mich. Lotter, 1555. 4°.

Fligge 905, 123; Koch 297,7.

Prow. i opr. jak w poz. 81 a.

Pol. 6.II.934

80. Von dem rechten alten Wege und Glauben Kurtzer bericht.

(Braunschweig, b.dr.), 1556. 4°.

Koch 297, 8.

Polonioum: J. Mörlin na początku lat pięćdziesiątych XVI w. został pastorem kościoła na Starym Mieście w Królewcu, a w 1567 r. po powrocie z wygnania biskupem sambijskim.

Prow. i opr. jak w poz. 81 a.

Pol. 6.II.937

81. Von der Rechtfertigung des glaubens ... wider die neue ...

Lehr Andreae Osiantri... Królewiec, H. Lufft, 23 V 1552. 4°.

Fligge 904, 120; Koch 297, 5.

Egz. a

Prow.: NB - sygn. [C] I.72.

Opr.: deska, sk. biała, tłoki, rad. z popiersiami 3 reformatorów i elektora saskiego - zob. poz. 9, tłocz. śl., dwie klamry, K. Angler.

Pol. 6.II.932

Egz. b

Prow.: KB - sygn. [I] C.39, [II] 582, [III] C.B. 161.

Opr.: tekt., sk. jasnobrąz., strych., tłoki, plak. (72 x 40 mm) na g. okł. przedstawia Chrystusa na krzyżu w towarzystwie dwóch łotrów, u dołu napis V/erbum/ D/omini/ M/anet/ I/n/ [A] E/eternum/ - Kuhnert 285, plak. (72 x 40 mm) na d. okł. przedstawia Chrystusa Zmartwychwstałego stojącego na sarkofagu - Kuhnert 286, tłocz. złoc., obc. złoc., ślady dwóch klamer, K. Angler.

Pol. 6.II.589

MUSAEUS Simon

82. Ein Sermon von der Verklerung ... Jhesu Christi aus den dreien Euangelisten ... Antwort auff das Buch Andreae Osiantri von der Rechtfertigung ... durch Philip. Melanth. Wittenberg. V. Kreutzer, 1555. 4°.

Prow. i opr. jak w poz. 117.

Pol. 6.II.953

ORZECZOWSKI Stanisław

83. De bello adversus Turcas suscipiendo ... ad equites Polonos oratio. C. J., pol. epigramma. Kraków, Mac. Scharffenberg, 1543. 8°.

Göllner 807; Jarz.-Jur. 102.

Prow. i opr. jak w poz. 39.

Pol. 6.II.1465

OSIANDER Andreas

84. An filius Dei fuerit incarnandus ... Item de imagine Dei.

Królewiec, Dziejz. H. Luffta, 1550. 4°.

Fligge 849; Jarz.-Jur. 104; Hubatsch I 124, 3; Seebass 50.1.

Prow. i opr. jak w poz. 86.

Pol. 6.II.602

85. Anschreiben an unsere alle liebe getrewē und Landschaften...

[Dwa listy do księcia Albrechta]. Królewiec, H. Lufft, 1553. 4°.

Hubatsch II 1, 1; Köhler 234; Seebass 74.2.

Prow. i opr. jak w poz. 100.

Pol. 6.II.808

86. Coniecturae de ultimis temporibus ac de fine mundi, ex sacris literis... Nürnberg, Joh. Petreius, 1544. 4°.

Boh. 1791; Fligge 846; Seebass 38.1; Taf. 38; Shipman 161.

Prow.: KB - Illustriss. Principi ac Dño. D. Alberto. Marchioni || Brandenburgen. etc. And. Osiand. - zap. rkps na k. tyt., sygn. [I] o. 37, [II] 580, [III] C.B. 159.

Opr.: tekt., sk. brąz. sezerniała, tłoki, rad. z głowami 4 reformatorów w medalionach - zob. poz. 1, plak. na g. okł. zatarta, na d. okł. zaś (85 x 55 mm) przedstawia scenę grzechu pierworodnego - Kuhnert 280; Haebler 15, 5; tłocz. śl., i złoc., resztki dwóch klamer, K. Angler.

Pol. 6.II.598

87. De unico mediatore Iesu Christo et iustificacione fidei.

Confessio... Królewiec H. Lufft, 1551. 4°.

Hubatsch 44; Fligge 851; Jarz.-Jur. 105; Seebass 59.

Prow.: NB - eksl. III; sygn. [B] A.17.II, [C] E.10.

Opr.: deska, sk. biała, rad. ze scenami z Biblii - zob. poz. 40, plak. z żydowskimi bohaterkami, Judytą na g. okł. i Jael na d. okł. - zob. poz. 76, tłocz. śl., resztki dwóch klamer, K. Angler.

Pol. 6.II.594.

88. Ein Disputation von der Rechtfertigung des Glaubens... Królewiec, (H. Lufft), 1551. 4°.

Fligge 848; Hubatsch I, 125, 7; Hubatsch II, 6, 45; Seebass 57.1.

Prow.: KB - sygn. [I] C.38, [II] 581, [III] C.B.160.

Opr.: tekt., sk. brąz., tłoki, obo. złoc. i ocyzel., ślady dwóch klamer, współcz.

Pol. 6.II.591

89. Disputationes duae. Una de lege et evangelio ... Altera de iustificatione... Królewiec, Dziedz. H. Luffta, 1550. 4°.

Fligge 848; Hubatsch I, 124, 2; Hubatsch II, 6, 43; Jarz.-Jur. 122; Mejer 89; Seebass 491.2; Tschackert 2370.

Prow. i opr. jak w poz. 86.

Pol. 6.II.600

90. Epistola in qua confutantur nova quaedam et fanatica deliramenta publicae sparsa et ab aemulis ipsius contra ipsum iactata. Królewiec, Dziedz. H. Luffta, 1549. 4°.

E. XXIII, 463; Fligge 847; Hubatsch I 124, 1; Hubatsch II 6, 42; Mejer 89; Seebass 46.

Prow. i opr. jak w poz. 86.

Pol. 6.II.599

91. Excerpta quaedam ... de iustificatione fidei... Królewiec, (H. Lufft), 1551. 4°.

Fligge 849-850; Seebass 52.

Prow. i opr. jak w poz. 86.

Pol. 6.II.601

92. Handlung eines Ersamen weisen Rats zu Nürnberg mit iren Predicanten geschehen etc. Królewiec, H. Lufft, 21 IV 1553. 4°.
E. VIII, 41; Fligge 837; Mejer 90; Seebass 10.2.
Prow. i opr. jak w poz. 100.
Pol. 6.II.810
93. Rechte ware und christliche Auslegung uber die Wort des Herrn Johannis am 16 ... Wider die newen Ketzerey... Królewiec, (H. Lufft), 20 IX 1551. 4°.
Fligge 852; Hubatsch I 125, 8; Hubatsch II, 7; Seebass 58.
Prow. i opr. jak w poz. 88.
Pol. 6.II.593
94. Ein schöne fast nutzliche Sermon uber das ewangelium Math. am XVII... Królewiec, H. Lufft, 12 IV 1553. 4°.
Fligge 838; Hubatsch I 128-129, 20; Hubatsch II 7, 59; Seebass 9.3.
Prow. i opr. jak w poz. 100.
Pol. 6.II.811
95. Ein sehr tröstliche und nützliche Predigt des ... uber die Wort S. Pauli zu den Römern am 8. capit. ... Królewiec, (H. Lufft), 1553. 4°.
Fligge 854; Hubatsch II 7, 57; Seebass 71.
Prow. i opr. jak w poz. 100.
Pol. 6.II.814
96. Ein Sermon aufs dem 6. capit. Matthei uber das heilige Vater unser des... Królewiec, (H. Lufft), 1552. 4°.
Fligge 857; Hubatsch I 128, 19; Hubatsch II 7, 54; Seebass 69.
Prow. i opr. jak w poz. 100.
Pol. 6.II.816
97. Ein tröstliche Predigt des ... uber die Wort S. Pauli Roma 6. Królewiec, H. Lufft, 11 II 1553. 4°.
Fligge 852; Hubatsch II 7, 55; Mejer 90; Seebass 75.
Prow. i opr. jak w poz. 100.
Pol. 6.II.812

98. Ein tröstliche Predigt ... uber die Wort Pauli zun Römern am 6... Królewiec, (H. Lufft), 29 I 1553. 4°.
 Fligge 853; Hubatsch I 128, 16; Hubatsch II 7, 56; Seebass 73.
 Prow. i opr. jak w poz. 100.
 Pol. 6.II.813
99. Von dem Einigen Mitler Jhesu Christo und Rechtfertigung des Glaubens... Królewiec, (H. Lufft), 8 IX 1551. 4°.
 Fligge 851; Hubatsch I 125, 6; Hubatsch II 47; Seebass 561.
 Prow. i opr. jak w poz. 88.
 Pol. 6.II.593
100. Widerlegung der ... Antwort Melanthonis saupt Doctor Johannis Pomerani ... und Doctor Johannis Försters ... Andreas Osian-der. Królewiec, H. Weinreich, 21 IV 1552. 4°.
 Fligge 855; Hubatsch I 126, 12; Hubatsch II 51; Meckelburg 48; Seebass 64.1.2.
 Prow.: KB - sygn. [I] C.44, [II] 507.
 Opr.: deska, sk. biała, mocno zniszczona, tłoki, rad. z gło-wami 4 reformatorów - zob. poz. 1, odbicia bardzo sła-bo widoczne, tłocz. śl., resztki dwóch klamer, K. An-gler.
 Pol. 6.II.807
101. Wie und wo hin ein Christ die grausamen Plag der Pestilenz fliehen soll, ein predig aus dem 91. Psalm. Królewiec, H. Lufft, 1549. 8°.
 Mejer 89; Seebass 22.8.
 Prow.: KB - sygn. [I] E.59, [II] 755, [III] C.B.118.
 Opr.: tekt., sk. brąz., dekoracja starta, współcz.
 Pol. 6.II.138
102. Zwo Predigt. Eine von den Heiligen, wie man sie ehren sol. Die ander von Verstorbnē wie man für sie bitten sol. Królewiec, H. Lufft, 1549. 8°.
 Mejer 89; Seebass 35.3.
 Prow. i opr. jak w poz. 24.
 Pol. 6.II.165

103. Zwo schoner predigten... Królewiec, H. Lufft, 1553. 4°.
 Fligge 855; Hubatsch I 128; Hubatsch II 7, 58; Seebass 72.
 Prow. 1 opr. jak w poz. 100.
 Pol. 6.II.815

OTHO Antonius Hertzberger

104. Wider die tieffgesuchten ... Ursachen Osianders... Magdeburg, Chr. Rödinger, 1552. 4°.
 Fligge 911, 137.
 Prow. 1 opr. jak w poz. 117.
 Pol. 6.II.958

PERISTERUS Wolfgang

105. Historia de immerita passione tristissima que morte Domini ac liberatoris nostri Ihesu Christi. Królewiec, (Joh. Daubmann), 1562. 8°.

Egz. a

Prow.: KB - Illustrissimo laudatissimoque Principi ac Domini || no Domino Alberto Se || niori, Marchioni Bran || denburgensi, Primo Prussiae, neonon Stetinae, Po || meraniae, Cassubiorum || et Vandalorum Duci Christianissimo, Regiaeq/ue/ Prin || cipi, Patri Patriae, Nutri || cioq/ue/ Scholarum et Eccl || siarum optimo plissimoq/ue/ Domino ac Mecaenati suo || Clementissimo summae Re || verentiae ac subiectionis er || go /K. ochronna r./ Libellum, Autor M. || Wolfgangii/s/ Peristerus, || obtulit, Anno Domini || 62, die Martij 26 quo || nimirum sub insperam || Paschaliu oum diiscipu || lis celebrauit Christus, || ac primum in ea coena || corporis et sanguinis || Sui Sacramentum insti || tuit. Diem locis ipsorum || pedibus, ad mitiumq/ue/ || amorem ac dilectionem || eosdem exhortatis, de || suo ad patrem disoessu || et Spiritus Paraoleti || /K. ochronna v./ missione, verba fecit. || Tandem uero de nocte || inter audentissimas preces (inde hio commentari || olus incipit) Sanquinis || excidens in

monte Olive || ti guttas. Iudae proditi || one captus,
 et in Ponti || ficiois domum armata in || abreptus, mul-
 tiplici et || indigena immohorribi || li contumelia a
 prodi || tissimorum hominum per ditissimis ministris
 ad factis est: et caetera - zap. rkps na wykł. g.
 okł. i k. ochromnej, sygn. [II] 800.

Opr.: tekt., sk. jasnobrąz., tłocz. śl., obc. złoc. i oyzel.,
 współcz.

Pol. 6.II.140

Egz. b

Prow. i opr. jak w poz. 60.

Pol. 6.II.155

POLLICARIUS Johann

106. Antwort auff das Buch Osiandri von der Rechtfertigung des
 Menschen... Wittenberg, V. Kreutzer, 1552. 4°.

E. XXIV, 454; Fligge 914, 149.

Prow. i opr. jak w poz. 5.

Pol. 6.II.634

PSALTERIUM

107. Psalterium Davidis integrum, in quo Psalmi octoginta tres
 illustrati sunt argumentis et enaratione ... Philippi Melan-
 thonis. Wittenberg, Joh. Crato, 1561. 8°.

Polonicum: ded. dla Albrechta, księcia pruskiego.

Prow.: KB - sygn. [II] 650.

Opr.: deska, sk. jasnobrąz., strych., tłoki, tłocz. złoc.,
 obc. złoc. i oyzel., dwie klamry, jedna zachowana,
 drugiej resztki, współcz.

Pol. 6.II.1685

RAUSCHER Hieronymus

108. Der hundert und fünf und zweintzigste Psalm... Królewiec,
 Joh. Daubmann, 1555. 4°.

Prow. i opr. jak w poz. 9.

Pol. 6.II.747

RORARIUS Georg

109. *Vieler schönen Sprüche aus Göttlicher Schrift auslegung...*

Wittenberg, H. Luft, 1547. 4°.

Fligge 948, 232.

Polonioum: ded. dla Albrechta, ks. pruskiego.

Prow. i opr. jak w poz. 122.

Pol. 6.II.1641

110. - Wittenberg, H. Luft, 1548. 8°.

Polonioum: ded. dla Albrechta, księcia pruskiego.

Prow.: NB - sygn. [C] K.6.

Opr.: deska, sk. brąz., tłoki, rad. ze scenami z Biblii -
zob. poz. 5, plak. (67 x 39 mm) z Chrystusem dźwigają-
cym na barkach owoc - Kuhnert 286, tłocz. złoc. i
śl., resztki dwóch klamer, K. Angler.

Pol. 6.II.1837

SABINUS Georg

111. *Oratio habita a ... in funere ... Dorotheae, coniugis illustri-
sissimi principis Alberti ... et carmina de eiusdem obitu.*

Królewiec, H. Weinreich, 1547. 4°.

E. XXVII, 5; Meckelburg 48; Tschackert 3, 1979.

Prow.: KB - sygn. [II] 929, [IV] MMM 29.

Opr.: tekt., aksamit ozerwony.

Pol. 6.II.574

SCHRECK Valentin

112. *Doctrina de angelorum natura et officio fere integra carmi-
ne compaehensa...* (Królewiec, Joh. Daubmann), 1560. 4°.

E. XXVII, 262; Pisanski 202.

Prow.: KB - *Illustrissimo et Gene= || rosissimo Principi,
Heroica indo || le excellenti praedio Domino, || Domino
Alberto Friderico || Juniori, Marchioni Brande= || bur-
gensi, Stetinensium, Po || meraniae, Casubiorum, ||
Vandalorumq/ue/ Ducu || Burgrauio Norin= || bergensi,
ao Ru= || giae Principi. Domino suo olementissimo ||
Debita reuerentia et animi subiectione || offert || Va-
lentinus Schreckius - zap. rkps na wykl. g. oki.*

Opr.: tekt., sk. koloru wiśniowego, stryż., tłoki, rad. ze wzorem łańcuskowym, medalion (35 mm średn.) na g. okł. ze sceną wniebowstąpienia Jezusa i tekstem w otoku: DOMINE BONVM EST NOS HIC ESSE SI VIS FACIAMVS, tłocz. złoc., obo. złoc., dwa wiązania z tasiemk. 1560.

Pol. 6.II.578

113. Epithalamion in honorem nuptiarum ... principis et domini d. Gothardi Churlandiae et Semegalliae ... supra Livoniam constituti praefecti ... et ... D. Annae ... Alberti ... Megalopyrgensium Ducis ... filiae. Królewiec, Joh. Daubmann, 1566. 4°.

E. XXVII, 263; Pisanski 202.

Prow.: KB - Illustrissimo || laudatissimoq/ue/ principi et domino, do || mino Alberto Seniori, Marchioni || Brandenburgensi, Prussiae, Ste || tiniensium, Pomeraniae || Cassubiorum, Vanda || lorumq/ue/ duci, et || Burgauio No: || rimbergensi || ac Rugiae || principi etc. || domino suo ac /nieczyt. wyraz/ clementissimo || debito reuerentia atq/ue/ || animi subiectione || offert || Valentinus Schreckius - zap. rkps na wykl. g. okł., sygn. /II/ 1004.

Opr.: karton, aksamit ozerwony, tłoki, tłocz. złoc., obo. złoc., dwa wiązania na tasiemkę, współcz.

Pol. 6.II.577

SCHÜTZ Caspar

114. Fuga Absolonis... Królewiec, Joh. Daubmann, 1561. 4°.

E. XXVII, 281; Pisanski 202.

Prow. i opr. jak w poz. 115.

Pol. 6.II.580.

115. Panegyricoon in solenni publicatione privilegiorum Aademiae Regiomontanae ... scriptum ad ... Albertum Senioremem Prussiae Ducem primum etc... Królewiec, Joh. Daubmann, 1562. 4°.

E. XXVII, 284.

Prow.: KB - Illustrissimo Principi ac Domi || no, Domino Alberto Seniori || Marchioni Brandenburgensi, || Prussiae,

Stetinensium, Pome || ranae, Cassuborum, et || Solauo-
rum Duoi, Burggraui || Noribergensi, Rugiaeq/ue/
Prin- || oipi, Domino et patrono || suo olementissimo
humili- || ter offert M. Casparus || Schätz Isleuius -
zap. rkps na stronie recto przedniej k. ochronnej.

Opr.: tekt., br. g. okł., jedwab czarny, obc. złoc. i cy-
zel., XVI w.

Pol. 6.II.579

SPERATUS a Rutilis Albertus

116. De puero Iesu filio Dei unigenito, humani generis redempto-
re, declamatio pia, dicta per Albertum Speratum a Rutilis
in schola Elbingensi... Wittenberg, H. Luftt, 1542. 8°.
Jarz.-Jur. 141; Mejer 77-78.

Prow.: NB - eksl. III; sygn. [A] 1,II,127, [B] C.23, [C]
F.63.

Opr.: deska, sk. brąz., strych., tłoki, rad. z puttami -
zob. poz. 8, tłocz. śl., resztki dwóch klamer, K.
Angler.

Pol. 6.II.131

STOLZ Johann

117. Artikel der Euangelischen Lere, so da hetten sollen auff's
Concilium überantwort werden... (b.m.dr.), 1553. 4°.

Polonicum: druk skierowany m.in. przeciw nauce Osiandra
o usprawiedliwieniu

Prow.: NB - sygn. [C] I 74.

Opr.: deska, sk. biała, tłoki, rad. z popiersiami 3 refor-
matorów i elektora saskiego - zob. poz. 9, tłocz. śl.,
jedna klamra zachowana, drugiej resztki, K. Angler.

Pol. 6.II.951

SUCHTEN Alexander

118. Vandalus. Królewiec, (H. Weinreich), 1547. 4°.

E. XXX, 16; VIII, 36; W. Haberling, Alexander von Suchten,
ein Danziger Arzt und Dichter des 16. Jahrhunderts. "Zeit-
schrift des Westpreussischen Geschichtsvereins", t. 69,
1929, 214, 1.

Egz. a

Prow.: 1. D. Felici Regi Polyphemo amico || et familiari
suo Alex: á || Suchten dd. - zap. rkps na k. tyt.

Prow.: 2. i opr. jak w poz. 8.

Pol. 6.II.652

Egz. b

Prow. i opr. jak w poz. 111.

Pol. 6.II.575

z SZAMOTUL Grzegorz

119. Processus iuris brevior Ioannis Andr. per ... tertio iterum revisus et auctus. Kraków, Wdewa Unglerowa, (po 1 V) 1537. 8°.

E. XXX, 199; Boh. 2492; DRK 80; FG 397; PK 1472.

Prow. i opr. jak w poz. 18.

Pol. 6.II.21

TRÖSTLICHE

120. Tröstliche Gegenspröch des ... Martini Lutheri und Matthie Illyrici wider ... Osiandri Primarii spruch. Wittenberg, (b.dr.), 1552. 4°.

Fligge 911, 138; Preger 551.

Prow. i opr. jak w poz. 81 a.

Pol. 6.II.944

WALDNER Wolfgang

121. Antwort auff des Osianders Schmeckbier... (b.m.dr.r.). 4°.
Fligge 917-918, 158.

Prow. i opr. jak w poz. 117.

Pol. 6.II.964

122. Christlicher und gründtlicher Bericht von der Rechtfertigung des Glaubens. (b.m.dr.), 1551. 4°.

Fligge 917, 156.

Polonicum: druk skierowany m.in. przeciw nauce Osiandra
o usprawiedliwieniu.

Prow.: NB - sygn. /C/ I 8.

Opr.: deska, sk. ciemnobrąz., tłoki, rad. 1) z głowami czterech reformatorów w medalionach - zob. poz. 1, 2) z półpostaciami trzech kobiet - zob. poz. 8, medalion (50 mm średn.) z głową Melanctona i napisem w otoku: SI DEVS PRO NOBIS QVIS CONTRA NOS ROMA: 8: AN 1553 - Kuhnert 290; Haebler 15, 6; tłocz. śl. i złoc., rejestr introligatorski, dwie klamry - jedna zachowana, drugiej resztki, K. Angler.

Pol. 6.II.1640

WEIDNER Johann

123. ^{MM} Christlich und notwendig Erinnerung aus Gottes Wort...
Gdańsk, Jac. Rhode, 1564. 8°.

Jarz.-Jur. 152.

Prow.: NB - herb księcia Albrechta; sygn. [C] K.19.

Opr.: deska, sk. biała, strych., tłoki, rad. z 3 głowami w kapeluszach i jednej w koronie - zob. poz. 53, herb ks. Albrechta - zob. poz. 49, plak. na d. okł. z Lukrecją - zob. poz. 63, tłocz. śl., dwie klamry, H. Guttich, 1569.

Pol. 6.II.173

WERNICHIUS Paulus

124. Oratio de Angelis et eorum officio scripta. Królewiec, Joh. Daubmann, 1562. 8°.

Prow.: KB - Illustrissimo Principi ac Domino, Domi || no Alberto Friderico Marchioni Bran || denburgensi, Prussiae, Stetinae, Pomeraniae || Cassubiorum et Vandalorum Duoi, Burg || grauo Norimbergensi, Rugiaeq/uae/ Prin || cipi Domino suo elementissimo hu || militer offert || Paulus Wernichius Re- giomontanus - zap. rkps na wykl. g. okł.

Opr.: kart., sk. brąz., rad., plak. starte, tłocz. złoc., wspólc.

Pol. 6.II.128

WESTPHAL Joachim

125. *Iusta defensio adversus insignia mendacia Joannis a Lasco quae in epistola ad sereniss. Poloniae Regem et contra Saxonicas Ecclesias sparsit...* Strassburg, Blas. Fabricius, 1557. 8°.

E. XXXII, 399.

Prow.: 1. Urbanus Stormius M. - zap. rkps.

2. NB - (Kuhnert 63, 73), [C] F. 154.

Opr.: tekt., k. perg. ze średn. rkps, współoz.

Ob. 6.II.2780

WILLICH Jodocus

126. *Dispositio in Evangelia dominicalia omnibus declamatoribus, tam ecclesiasticis quam scholasticis utilissima*, Jodoco Willichio autore. Basel. Barth. Westheimer, 1542. 8°.

Polonicum: J. Willich ur. się w 1451 r. w Reszlu na Warmii.

Prow.: NB - eksl. III; sygn. [A] 1,II,104, [B] E 3.

Opr.: deska, sk. brąz., tłoki, rad. z 4 półpostaciami kobiet - zob. poz. 23, tłocz. śl., resztki dwóch klamer, K. Angler.

Pol. 6.II.1733

VOGEL Matthaeus

127. *Dialogus oder Gespräch ... mit Moyse unnd Christo ... und einer Antwort auff D. Joachim Mörlein ungestümmen Sendbrief.* (Królewiec, Joh. Daubmann), 1557. 4°.

Prow.: KB - sygn. [I] C.47, [II] 591.

Opr.: deska, sk. biała, tłoki, rad. z popiersiami 3 reformatorów i elektora saskiego - zob. poz. 9, tłocz. śl., jedna klamra zachowana, drugiej resztki, K. Angler.

Pol. 6.II.1934

128. *Widerlegung der ungegründten Antwort D. Mörllins auff mein Buch.* (Królewiec, Joh. Daubmann), 1557. 4°.

Hubatsch II 9, 75.

Prow. i opr. jak w poz. 127.

Pol. 6.II.1935

129. Zwo tröstliche Predigt aus dem 13. Capitel des ... Evange-
listen Joannis. Gethon in der Thumkirohen zu Konigsperg in
Preussen durch ... Pharherrn daselbst. Królewiec, Joh.
Daubmann, 1558. 4°.

Fligge 879.

Egz. a

Prow. i opr. jak w poz. 127.

Pol. 6.II.1936

Egz. b

Prow. i opr. jak w poz. 9.

Pol. 6.II.751

VOIT David

130. Oratio de Abraham Patriarcha recitata cum post sedatam be-
neficio Dei saevitiam pestis, rursus inchoarentur publicae
praelectiones in Academia Regiomontana. Królewiec, Joh.
Daubmann, 1565. 8°.

Jarz.-Jur. 166.

Egz. a

Prow.: KB - Inclyto et Illustrissi || mo Principi et Do||mino,
Domino Al || berto Seniori, Marchioni Branden-
bur || gensi, Duoi Borus || siae, Stetini Pome || ra-
niae etc. Prin || cipi Rugiae et Burg || grauio
Norimbergen || si, Domino suo cle || mentissimo
debita animi et subiec || tione || offert || David
Voit - zap. rkps na stronie v. przedniej k.
ochronnej, sygn. [II] 1041, [IV] PPP 31.1.

Opr.: kart., sk. brąz., strych., tłoki, tłocz. złoc.,
współcz., dekoracja identyczna jak w poz. 130 b.

Pol. 6.II.127

Egz. b

Prow.: KB - Inclyto et summae || Spej Illustrissimo || Prin-
cipi ac Domi || no Domino A || lberto Friderico, ||
Marchioni Brandebur || gensi Duoi Borussiae ||
Stetini Pomeraniae et || Principi Rugiae, et ||
Burggrauio Noriber || gensi Domino suo clemen-

tissimo || debita animi re || uerentia et sub || iec-
tione || offert David Voit D. - zap. rkps na 1 k.
ochronnej verso.

Opr.: tekt., strych., tłoki, tłocz. złoc., wspólc.
Pol. 6.II.3

WRÓBEL Walenty

131. Propugnaculū Ecclesiae adversus varias sectas huius tempe-
statis... Leipzig, Melch. Lotter, 1536. 8°.

E. XXXIII, 366; Boh. 2694; DRK 86; FG 416; PK 1598.

Prow.: NB - sygn. /B/ N II.

Opr.: deska, sk. brąz., strych., tłoki, rad. 1) z puttami,
2) ze scenami ze Starego Testamentu, tłocz. śl. i
złoc., rejestr introligatorski, ślady po dwóch kłam-
rach, wspólc.

Pol. 6.II.47

I N D E K S D R U K A R Z Y

I. POLSKA I PRUSY

G d a n s k

Jakob Rhode 123

K r a k ó w

Maciej Scharffenberg 15, 83

Marek Scharffenberg 74

Florian Ungler 18

Wdowa Unglerowa 48, 119

Hieronim Wieter 19, 65, 72

K r ó l e w i e o

Aleksander Augezdecki 56

Johann Daubmann 2, 9, 16, 20, 24, 44, 46, 60,
105, 108, 112, 113, 114, 115,
124, 127, 128, 129, 130

Hans Lufft 1, 22, 42, 81, 84, 85, 87, 88,

Dziedz.Luffta 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96,
97, 98, 99, 101, 102, 103

Hans Weinreich 27, 41, 43, 45, 58, 73, 100,
111, 118

II. INNE KRAJE

NIEMCY

B r a u n s c h w e i g

br. dr. 36, 77, 78, 80

D i l l i n g e n

Sebald Mayer 53, 63, 64

E r f u r t

Gervasius Stürmer 17, 71

F r a n k f u r t a. M.

Peter Braubach 6, 39

F r a n k f u r t a. O.

Johann Eichorn 21, 40, 49, 51, 56,

H a m b u r g

Joachim Löw d.A. 4

K ö l n

Petr Quentell 26

L e i p z i g

Nicolaus Faber 50

Melchior Lotter 131

Valentin Schumann 55

Ernst Voegelin 7

M a g d e b u r g

Michael Lotter 11, 12, 47, 79

Christian Rödinger 5, 25, 28, 29, 31, 32, 34, 35,
37, 38, 104

b. dr. 33

M a i n z**Franz Behem****(nakł. Jan Patruus z Poznania) 54****N ä r n b e r g****Jobst Gutknecht****3****Johann Petreius****61, 86****R o s t o o k****Stephan Myliander****10, 62****S t r a s s b u r g****Blasius Fabricius****125****Crato Mylius****52****W i t t e n b e r g****Johann Crato****30, 107****Josef Klug****23****Veit Kreutzer****59, 82, 106****Hans Lufft****67, 70, 109, 110, 117****Nicolaus Schirlentz****66****Peter Seitz****13****b. dr.****68, 121****SZWAJCARIA****B a s e l****Johann Oporinus****75, 76****Bartholomäus Westheimer****126****III. DRUKI BEZ MIEJSCA****WYDANIA I TYPOGRAFA****8, 14, 69, 117, 121, 122**

SKOROWIDZ PROWENIENCJI

- Albertus z Zakroczymia, kanonik regularny - 74
- Aurifaber Andreas (1514-1559), lekarz przyboczny księcia Albrechta, prof. Albertyny, bibliofil - 33
- Flacius Matthias Illyricus (1520-1575), teolog luterński - 12
- Funck Johannes (1518-1566), teolog, kaznodzieja na dworze księcia Albrechta - 44
- Georgljevič Bartholomej - 48
- Kammerbibliothek - 1, 2, 3, 5, 6, 7, 10, 14, 16, 20, 22, 23, 27a, 30, 33, 42, 44, 45, 46, 48, 57, 58, 59b, 60, 66, 67, 68, 70, 71a, 81b, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 105a, 106, 107, 111, 112, 113, 114, 115, 118b, 124, 127, 129a, 130a, 130b
- König Felix Polyphemus (ok. 1500-1549), w latach 1534-1549 bibliotekarz w Nova Bibliotheca - 118
- Modrzewski Frycz Andrzej (ok. 1503-1572), pisarz polityczny - 74
- Nova Bibliotheca - 4, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 26, 27b, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 59a, 61, 62, 63, 64, 65, 69, 71b, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81a, 82, 83, 87, 102, 104, 105b, 108, 109, 110, 116, 117, 118a, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 129b, 131
- Osiander Andreas (1498-1552), w latach 1549-1552 prof. teologii na Albertynie, faworyt księcia Albrechta - 86
- Peristerus Wolfgang (1532-1592), prof. Albertyny w latach 1554-1564 - 105a

- Schreck Valentin (1527-1602), prof. Albertyny, później rektor
gimnazjum w Gdańsku - 112, 113
- Schätz Caspar (zm. 1594), prof. Albertyny, później pisarz miejski
w Gdańsku, wybitny historyk Prus - 114, 115
- Speratus Paul (1484-1551), teolog, biskup pomezański, bibliofil
- 18
- Störmer Urban (zm. 1565), prof. i rektor Albertyny, kapelmistrz
i kantor dworskiej orkiestry w Królewcu, bibliofil - 125
- Suchten Alexander (między 1515-1520 a 1578-1590), pisarz, dr
medycyny, lekarz przyboczny księcia Albrechta - 118
- Voit David (1529-1589), prof. Albertyny w latach 1558-1573 -
130a, 130b
- Wernichius Paulus, mieszkaniec Królewca, poł. XVI w. - 124

